

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Slovenská národní rada 1944 - 1989

Andrea Hanzíková

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

Studijní program Právo a právní věda

Studijní obor Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Slovenská národní rada 1944 - 1989

Zpracovala: Andrea Hanzíková

Konzultant: JUDr. Petr Beránek Ph.D.

Katedra právních dějin

Fakulta právnická ZČU v Plzni

Plzeň 2013

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma Slovenská národní rada 1944 – 1989 zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni 2013

.....
Andrea Hanzíková

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Petru Beránkovi, Ph.D. za ochotu, cenné rady a vstřícnost při zpracovávání mé diplomové práce.

Obsah

1	Úvod	1
2	Postavení Slovenské národní rady v letech 1944 - 1948	3
2.1	Příprava a vznik Slovenské národní rady v roce 1943.....	3
2.2	Dohoda o vytvoření SNR.....	5
2.3	Slovenské národní povstání a Deklarace SNR.....	9
2.4	Normotvorná činnost SNR.....	10
2.4.1	Právní důsledky vydání nařízení SNR č. 1/1944 Sb. n. SNR.....	12
2.4.2	Nařizovací činnost SNR po roce 1945	16
2.5	Košický vládní program a Pražské dohody	17
3	SNR a Ústava 1948 (ústavní zákon č. 150/1948 Sb.).....	24
3.1	Příprava nové ústavy.....	24
3.2	Únorový převrat 1948.....	27
3.3	Ústava 1948 a SNR.....	28
3.4	SNR po přijetí Ústavy 1948 až do roku 1956.....	33
4	Změny roku 1956 (ústavní zákon č. 33/1956 Sb.).....	35
4.1	XX. sjezd KSSS.....	35
4.2	Celostátní konference KSC.....	37
4.3	Ústavní zákon č. 33/1956 Sb., o slovenských národních orgánech	37
5	Slovenská národní rada a socialistická ústava (1960)	39
5.1	Vztah obou národů před přijetím nové socialistické ústavy	39
5.2	Právní normy předcházející Ústavě 1960	40
5.3	Socialistická ústava 1960 (ústavní zákon č. 100/1960 Sb.).....	41
5.4	Situace po přijetí socialistické ústavy 1960	44
6	Slovenská národní rada a československá federace (1969).....	46
6.1	Slovenská národní rada před vznikem federace (1968).....	46
6.2	Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci.....	50
6.3	SNR v období federalizace (1969).....	51
7	Postavení Slovenské národní rady po listopadu 1989	53
7.1	Vztahy mezi Čechy a Slováky v roce 1989	53
7.2	SNR po roce 1989.....	54
7.3	SNR a ústavní zánik ČSFR.....	56
8	Závěr.....	58
	Resumé	61
	Použité prameny	63
	Seznam použitých zkratk	67

1 Úvod

Má diplomová práce na téma Slovenská národní rada 1944 – 1989 je zaměřena na rozbor, postavení a význam nejvyššího zákonodárného orgánu Slovenska - Slovenské národní rady (dále jen SNR), který v průběhu let 1945 – 1992 existoval jako součást komunistického i nekomunistického odboje. Její činnost po druhé světové válce spočívala v prosazování názorů o vztahu mezi Čechy a Slováky. Vztah, který měl být chápán jako vztah rovného s rovným, zatímco slovenské odbojové skupiny spíše prosazovaly návrat k předmnichovským poměrům.

Práce je rozdělena do šesti kapitol, podle významných událostí, které měly vliv na pravomoci a SNR samotnou.

První část se věnuje vzniku Slovenské národní rady, i když to úplně nespadá do rozsahu mé diplomové práce, ale podle mého názoru se jedná o základ, který je nutný zmínit a pochopit již na samém počátku. Do vzniku SNR je zařazena také Dohoda o SNR a její působnost do vypuknutí Slovenského národního povstání. Rozebrala jsem činnost SNR po stránce normotvorné, s rozdělením na období do roku 1945 a po roce 1945. Pokusila jsem se vymezit podstatu všech tzv. Pražských dohod a podstatu Košického vládního programu, kterými docházelo k výrazným proměnám v kompetencích SNR.

Druhá kapitola práce se zabývá rokem 1948, ve kterém došlo díky komunistickému režimu k přerušení demokratického vývoje slovenské společnosti na mnoho let. Ten zároveň nastolil samovládu jedné strany, kterou byla porušena rozmanitost politického systému. Ústava, která toho roku vznikla, byla výsledkem celého politického jednání, které prezident Beneš odmítal, a proto také rezignoval a novou ústavu ani nepodepsal. Závěr druhé kapitoly ukazuje vliv Ústavy 9. května na činnost SNR, o které nyní rozhodovalo pražské centrum.

Třetí kapitola popisuje změny způsobené vydáním nového ústavního zákona v roce 1956, který byl výsledkem jednání celostátní konference KSČ a díky kterému Slovenská národní rada vykonávala rozšířenou zákonodárnou pravomoc, např. ve věcech regionální nebo národní povahy. Nejen že byla rozšířena její pravomoc, ale změny nastaly i v její závislosti na centrální vládě.

Čtvrtá kapitola pojednává o vlivu Ústavy z roku 1960, která přinesla změnu zejména v tom, že se již soustava nejvyšších státních orgánů na Slovensku neskládala ze dvou orgánů, ale pouze ze SNR. Se Sborem pověřenců se již nepočítalo.

Podstatným zásahem také bylo výrazné omezení pravomoci SNR, která po vydání ústavy měla pravomoc pouze ve věcech národních a regionálních.

Předposlední, pátá kapitola, řeší postavení SNR v průběhu federalizace Československa. Československá federalizace byl proces, který se týkal především Slovenska. Již od dob Slovenského národního povstání byla otázka federalizace velice oblíbeným tématem a pádem Novotného diktatury se zdálo, že se jedná o jedinečnou příležitost k jejímu prosazení.

Závěrečná kapitola diplomové práce je zaměřena na rok 1989 a jeho důsledky pro Slovenskou národní radu; na vývoj právního pořádku, který se po svržení totalitního režimu odebral úplně jiným směrem a na důležité zákony, které byly v tomto období vydány. V úplném závěru práce se zabývám konečným vyjednáváním mezi Předsednictvy České národní rady (dále jen ČNR) a SNR o ústavněprávním uspořádání Československa a následným zánikem ČSFR.

2 Postavení Slovenské národní rady v letech 1944 - 1948

2.1 Příprava a vznik Slovenské národní rady v roce 1943

Situace na Slovensku v roce 1943 byla taková, že se začaly na celém území objevovat názory, které se přikláněly ke spojení odbojových sil. Cílem mělo být odstranění nacistického režimu spjatého s Německem. „*Rok 1943 v protifašistickom odboji na Slovensku silne poznamenal vývoj na bojiskách druhej svetovej vojny, predovšetkým na východnom fronte. Úspešné operácie Červenej armády a armád ostatných spojencov ovplyvňovali pomery vnútri krajín ovládaných nacistickým Nemeckom a prispievali k aktivizácii domáciho odboj.*“¹ Tyto kroky vedly k představě společného státu Čechů a Slováků mezi obyvatelstvem a aktivními antifašisty.²

Snaha o sjednocení přicházela ze všech stran. Jako první bych zmínila činnost IV. ústředního vedení Komunistické strany Slovenska (dále jen KSS), která si vytvořila Ústřední národně revoluční výbor, jehož prostřednictvím chtěla působit na změny v režimu. Později však, konkrétně v dubnu a květnu 1943, byli všichni členové výboru pozatýkáni a jejich činnost k ničemu nevedla.³ Druhou významnou jednotící událostí byla memorandová akce z 10. února 1943, Memorandum pro prezidenta Beneše, připravená skupinou Flóra. Ta jako jedna z mála odbojových skupin i přes veškeré skutečnosti podporovala a stála za exilovou vládou a prezidentem Benešem, který v činnosti Flóry spatřoval podporu ve své snaze o jednotnost Československa. Koncem února se memorandová akce přemístila do Londýna a vláda stanovila požadavek na vyřešení vnitřních konfliktů v české exilové reprezentaci. Tento požadavek nebyl náhodný a jako hlavní důvod bych uvedla konflikt mezi Edvardem Benešem, Milanem Hodžou a Štefanem Osuským. Ten byl v očích domácího odboje spatřován jako rozvrat mezi Čechy a Slováky. Prezident Beneš proto později zaslal dokument hnutí odboje na Slovensku, ve kterém se pokusil celou situaci objasnit a hájit tak svůj postup.⁴ Posledním krokem, vedoucím ke sjednocení, byla Šrobárova memorandová akce. „*Dr. Vavro*

---

¹ Pekník Miroslav a kolektiv: *Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 85

² Schelle Karel, Vojáček Ladislav: *Právní dějiny na území Slovenska*, 1. vydání. Ostrava-Prívov: Key 2007, str. 313

³ Pekník Miroslav a kolektiv: *Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 85

⁴ Tamtéž, str. 85

Šrobár sa, podobne jako Flóra, jednoznačne postavil za obnovenie Československej republiky s plnou dôverou v prezidenta Dr. Edvarda Beneša. Šrobárovi memorandová akcia treba však vidieť v konkrétnych súvislostiach, najmä v komparácii s tým, čo podnikali Karol Sidor, Ján Ursíny a iní.⁵ Vavro Šrobár napísal: „Žiadame si úplnú rovnosť s bratmi Čechmi a nič viacej.“ Šrobárova skupina zároveň prohlásila, že *...slovenský jazyk bude štátnym jazykom na území Československa*“ či *„...zaplnovanie miest vo verejnej správe na Slovensku bude zverené príslušnému úradu na Slovensku.“*⁶ Šrobár s jeho spolupracovníky navrhli postup, ktorým měla byť prevzata veškerá moc na Slovensku a zároveň stanovil spôsob jej výkonu až do príchodu predstaviteľa ústavnej moci Československej republiky. Veškerá moc měla byť dána do rúk Národného výboru, ktoré svolávalo Národné zhromaždenie ako zástupcu zákonodárnej moci a poriadku. Národný výbor spolu s Národným zhromaždením měl později sesadiť vládu i s prezidentom Benešom a vytvoriť prozatímnú vládu. Dalším postupom mělo byť rozpušćení ľudáckej organizácie, reorganizácie ozbrojenej složky a ďalšie opatrenia vedúce k prevzatí moci.⁷

V této době si veškerou moc na Slovensku přebírali lidovci v čele s Karlo Sidorom. Karol Sidor⁸, který působil jako slovenský vyslanec ve Vatikánu, se rozhodl, že by mělo dojít k vytvoření lidově-agrárního bloku, který by působil jako *„základňa novej politickej reprezentácie pre povojnové Slovensko za predpokladu, že na hraniciach Slovenska budú jako prvé iné než sovietske vojská“*⁹. Během května 1943 se v Bratislavě konala různá setkání, např. s Dr. Petrom Zaťkom a Jánom Ursínym. V závěru jejich setkání se všichni shodli,

že Německo v brzké době prohraje a oni tak budou moci vytvořit samostatnou vládu, která by převzala veškerou moc ve státě. To ovšem nebylo až natolik reálné. Proti jejich záměrům byli na území státu Dr. Šrobár a jeho přívrženci. Dr. Šrobárovi

---

⁵ Pekník Miroslav a kolektiv: *Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 86

⁶ Prečan Vilém: *Slovenské národné povstanie - dokumenty*, 1. vydání. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry 1965

⁷ Schelle K., Knoll V., Vojáček L.: *České právní dějiny*, 2. upr. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk 2010 str. 376

⁸ Sidor Karol - významný slovenský novinář a politik, jeden z vrcholných představitelů a ideologů umírněného nacionalismu na Slovensku. Po únoru 1948 založil v emigraci Slovenskou národní radu, jíž poté předsedal.

⁹ Pekník Miroslav a kolektiv: *Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 85

šlo převážně o to, aby získal podporu od československé státnosti v Londýně a za tímto účelem se snažil i o získání přízně osob, které ve veřejném životě něco znamenaly a dokázaly. Byly jimi například Dr. Ing. Peter Zaťko nebo Dr. Imrich Karvaš. V období dubna až května roku 1943 došlo ke zničení sítě okolo IV. ústředního vedení KSS. Cílem bylo vytvoření nového vedení. Zde se objevil problém, protože vrcholná politická reprezentace nemohla být bez komunistů a komunisté nemohli vést odboj sami.

2.2 Dohoda o vytvoření SNR

V září 1943, konkrétně 8. září 1943, Itálie kapitulovala. Informace se velmi rychle šířila po celé Evropě a je tedy více než jasné, že se dostala i na území Slovenska. Odpojení Itálie od Německa vyvolalo mezi slovenskými občany vlnu emocí, kterou projevovali navenek. Například někteří antifašisté z Liptovského Mikuláše vytvořily plakát, na kterém stálo: „Taliansko kapitulovalo!“¹⁰ Velkého ohlasu plakátu využil ministr vnitra Alexandr Mach. Ten jej chtěl použít jako hlavní prostředek proti slovenským evangelíkům a odstartoval vyšetřování prostřednictvím ústřední státní bezpečnosti (dále jen ÚSB).

ÚSB během svého vyšetřování zjistila mnoho důležitých informací a mohla tak zničit síť KSS, která byla nezákonná. To mělo za následky prozrazení a následné zatčení IV. ústředního výboru KSS, ke kterému došlo v dubnu roku 1943. Komunistická strana získala nové vedení a v srpnu 1943 se objevil na scéně funkcionář KSČ a poslanec Karol Šmidke. Jeho první kroky učiněné na slovenské půdě vedly ke spojení s bývalým vedením komunistů. Jelikož od dubna 1943 nebyl v čele Komunistické strany žádný vedoucí, Šmidko si jako první cíl vytyčil vytvoření právě tohoto. Vpředu měly stát známé tváře, jako byl on sám, za ním měl stát Gustav Husák a Ladislav Novomeský. Takto vytvořená správa již mohla postupovat tak, aby mohlo dojít ke vzniku Slovenské národní rady. Záslouhou Vavra Šrobára byla snaha Karola Sidora o vytvoření lidově-agrárního bloku zmařena. K těmto zásluhám se přidal i Londýn, odkud Jan Masaryk upozorňoval: „*Varujem dôrazne pred všetkými návrhmi a nápadmi, ktoré by vám prišli, alebo prídu od Karola Sidora.. Varujem pred Sidorom. Je to zradca.*“¹¹ Po tomto stanovisku se Jan Ursíny

---

¹⁰ Pekník Miroslav a kolektiv: *Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 85

¹¹ Masaryk Jan: *Volá Londýn*, 4. vydání. Praha: Panorama 1946, str. 250

obával jakýchkoliv opatření. Přesto ale udělal tah, kterým se obrátil na komunisty, a to přineslo převrat v jeho politické kariéře. Na tento tah reagoval Vavro Šrobár a žádal: *„Aby sa mohol uskutočniť zjednocovací proces, žiadaný pánom prezidentom, prosíme o informáciu, či okrem skupiny Šrobár – Zaťko – Ursíny – Lettrich – Flora – Pisár – Slávik a Pechold existujú aj iné skupiny, ktoré treba pri zjednotení vziať do úvahy. Inak zjednocovací proces je na dobrej ceste.“*¹²

Podle všech informací Slovenská národní rada vznikla po rozhovoru Ursínyho, Husáka a Novomeského. K jejich setkání došlo na jaře 1943 a zde uzavřeli dohodu o vytvoření Slovenské národní rady a přijetí jejího programu – Vánoční dohoda o SNR. Dohoda vznikla mezi slovenskými komunisty a tzv. občanským blokem, sdružujícím nekomunistické strany na Slovensku, o jednotném postupu v protifašistickém odboji a o společných orgánech. Ta ustavila Slovenskou národní radu jako hlavního prostředníka slovenského národa v politických jednáních.¹³

Vánoční dohoda o SNR je prvním velmi důležitým a často zmiňovaným dokumentem domácího slovenského odboje proti fašismu a pro tuto práci jsem se rozhodla ji uvést v celém znění:

„Ideové smery na Slovensku, ktoré i po 6. októbri 1938 zotrvali na zásadách protifašistickej demokracie a viedli dodnes aktívny odpor proti politickému, hospodárskému a kultúrnemu znásilňovaniu slovenského ľudu a ktoré dnes reprezentujú skutočné zmýšľanie všetkých vrstiev slovenského ľudu, dohodli sa na vytvorení spoločného politického vedenia, ktorým bude Slovenská národná rada ako jediný reprezentant politickej vôle slovenského národa doma.

I.

Úlohou a cieľom Slovenskej národnej rady je:

- 1. Jednotne a centrálnne viesť boj slovenského národa za odstránenie nacisticko-nemeckého diktátu, vykonávaného i domácimi uzurpátormi politickej moci.*
- 2. V prvej príhodnej chvíli prevziať všetku politickú, zákonodárnu, vojenskú a administratívno-výkonnú moc na Slovensku a vykonávať ju podľa vôle ľudu až do tej doby, kým slobodne zvolení zástupcovia ľudu nebudú môcť všetku moc prevziať.*

---

¹² Pekník Miroslav: *Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 98

¹³ Tamtéž, str. 98

3. *Po prevzatí moci, len čo to bude možné, Slovenská národná rada sa postará, aby slovenský ľud si voľne a slobodne určil svojich zástupcov, ktorým SNR všetku moc odovzdá.*
4. *SNR bude vo svojej činnosti postupovať v dorozumení s č.-sl. vládou a celým zahraničným odbojom, ktorých prácu na medzinárodnom a vojenskom poli uznáva a ju podporuje.*

II.

Tu združené smery a zložky dohodli sa na týchto zásadách:

1. *Želáme si, aby národ slovenský a národ český, jako najpríbuznejšie slovanské národy, utvárali ďalšie svoje osudy v novej Č-SR, spoločnom to štáte Slovákov a Čechov a na podklade princípu rovný s rovným.*
2. *Želáme si úzku spoluprácu so všetkými slovanskými štátmi a národmi, menovite s SSSR, v ktorom vidíme záštitu slobodného života a všestranného rozmachu malých národov vôbec a slovanských zvlášť.*
3. *Budúca Č-SR má viesť svoju zahraničnú politiku v duchu týchto zásada pretosa má na poli zahraničnopolitickom a vojenskopolitickom opierať o SSSR.*
4. *Vnútorne usporiadanie budúcej Č-SR má byť demokratické, majú sa však vykoreniť všetky tendencie fašistické, rasistické, totalitné a také, ktoré budú v rozpore s týmito zásadami. V tomto duchu má byť vnútorný politický režim pevne vedený, pritom však demokratický. Je potrebné vystríhať sa omylom a chybám v minulosti.*
5. *Myšlienku demokracie je treba preniesť a prehľbiť i na pole hospodárske a sociálne tak, aby rozdelenie národného dôchodku medzi všetko obyvateľstvo bolo čo najrovnomernejšie a aby život každého občana bol ľudsky dôstojný.*
6. *Kultúra, školstvo a výchova majú byť vedené spomenutými zásadami. Zachovaná má byť sloboda náboženských vyznaní, vylúčený má však byť vliv cirkvi na směr a vedenie štátu.*
7. *O definitívnej úprave týchto otázok rozhodnú – a to menovite o ústavnoprávnej úprave pomeru slovenského národa k národu českému –*

*zoslovenskej strany výlučne slobodne zvolení (určení) zástupcovia slovenského národa.*¹⁴

Občanský odboj, resp. jeho zastánci v podobě agrárníků a komunistů v dohodě prohlašovali nutnost vytvořit Slovenskou národní radu. Úkolem SNR bylo hlavně „odstranění nacisticko-německého diktátu, prováděného i domácími usurpátory politické moci“¹⁵ a měla se ujmout veškeré vojenské, administrativní, výkonné a politické moci v zemi. Během naplňování těchto cílů si měla SNR počínat v souladu s československou vládou a i s celým odbojem v zahraničí. Její autoři zde zdůrazňovali snahu o vytvoření obnoveného státu Čechů a Slováků, na základě zásady rovnosti, čímž odmítli prvorepublikový čechoslovakismus.¹⁶

Jak jsem již zmínila, ilegální Slovenská národní rada byla vytvořena ze složky občanské (Matej Josko, Ján Lettrich a Ján Ursíny), a dále pak ze složky komunistické (Gustáv Husák, Ladislav Novomeský a Karol Šmidke). Později v lednu 1944 se k nim přidali ještě Peter Zaťko a Ivan Horváth. To však vyvolalo vlnu nepokojů, protože Ivan Horváth byl sociální demokrat. Počet reprezentantů SNR se podstatně rozšířil po jejím vystoupení z ilegality a Vánoční dohoda měla spojit postup nekomunistického i komunistického odboje v boji za obnovení Československa. SNR text dokumentu zaslala vládě do Londýna, kde se vyskytl problém, protože prezident Beneš spolu s exilovou vládou na jedné straně a představitelé SNR na druhé straně měli chápat zásadu rovný s rovným stejně. Prezident Beneš odjel v prosinci 1943 do Moskvy, kde uzavřel Smlouvu o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci.¹⁷ Tahle ujednání pobouřila jeho odpůrce a příliš se jim nelíbilo, že prezident Beneš se snažil zajistit podporu pro budoucí obnovu Československa v původních předmnichovských hranicích. Benešovi odpůrci proto v lednu 1944 zamítli Dohodu o přátelství upřímným dopisem a vydali Jednací řád SNR v Londýně, kterým byla výslovně stanovena pravomoc a úkoly SNR. „*Primárním cílem bylo zachování slovenské státnosti a vybudování*

---

¹⁴ Prečan Vilém: *Slovenské národné povstanie*, 1. vydání. Dokumenty Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry 1965, str. 125-126

¹⁵ Vojáček Ladislav, Schelle Karel, Knoll Vilém.: *České právní dějiny*, 2. uprav. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk 2010, str. 382

¹⁶ Pekník Miroslav a kolektiv: *Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 100

¹⁷ Tamtéž, str. 104

*demokratického řádu na Slovensku, který by ovšem obyvatelům Slovenska zaručoval národní a občanskou rovnoprávnost.*¹⁸

2.3 Slovenské národní povstání a Deklarace SNR

Slovenské národní povstání začalo již po obsazování Slovenska. Slovenský lid chtěl prostřednictvím povstání uchopit právo do svých rukou a tím směřovat k ochraně základních práv a svobod jako celku. Jeho snahou bylo uplatňovat základní politický a ústavní princip, kterým byla zásada svrchovanosti lidu.¹⁹ Hlavním politickým orgánem se měla stát Slovenská národní rada. Slovenským povstáním se ale velmi ztěžovala situace při usazování SNR jako legálního zákonodárného a vládního orgánu. K započetí povstání došlo 29. srpna 1944, kdy byla vyhlášena rozhlasová zpráva o obsazování slovenského území. Slovenským národním povstáním bylo možné dosáhnout vzniku nové politické moci na Slovensku a Slovenská národní rada tak mohla vystoupit z ilegality.²⁰ Své první zasedání uskutečnila 1. září 1944, kde přijala Deklaraci SNR, ve které se deklarovala jako jediný vrcholný orgán moci výkonné, vládní a zákonodárné. Nadále zde vydala nařízení o zřízení povstaleckých ústředních orgánů, nařízení o rozpuštění Hlinkovy lidové strany, Hlinkovy gardy a ostatních fašistických organizací a o jejich postavení mimo zákon. Deklarace absolutně zavrhovala totalitní režim slovenských luďáků spolupracujících s nacistickým Německem, který zde byl doposud.

V Deklaraci bylo stanoveno, že SNR bude vykonávat pravomoc prostřednictvím tří orgánů: „*Predsedníctva Slovenskej národnej rady, pléna Slovenskej národnej rady a povereníctiev Slovenskej narodnej rady. Na čele pléna i Zboru povereníkov bude Predsedníctvo Slovenskej narodnej rady, ktoré se tým stáva velícím politickým orgánom povstaleckého Slovenska...*“²¹ Počet členů SNR se rozšířil o 6 členů (3 za tzv. občanský blok a 3 za blok tzv. levý). K dalšímu rozšíření došlo po druhém zasedání povstalecké SNR 5. září 1944. Tehdy se počet členů změnil na 41. Předsednictvo SNR bylo zvoleno plénem a členy se stali

---

¹⁸ Tábořský Eduard: *Prezident Beneš mezi Západem a Východem*, 1. vydání. Praha, Mladá Fronta 1993, str. 197

¹⁹ Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: PF Univerzity Mateja Bela 2001, str. 102

²⁰ Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání v letech 1944-1969*, 1. vydání. Praha: Nakladatelství Fortuna 2011, str. 46

²¹ Plevza Viliam: *Slovenské národné povstanie - začiatok národnej a demokratickej revolúcie v Československu*, 1. vydání. Bratislava: Vydavateľství a nakladateľství Roh 1984, str. 91

K. Šmidke a G. Husák za KSS a D. Ertl za sociální demokracii. V. Šrobár, J. Ursíny a J. Lettrich za tzv. občanský blok s tím, že se budou v tomto orgánu střídat s K. Šmidkem a V. Šrobárem. Postupem času docházelo k rozšíření pléna až na 50 členů. Z celkového počtu bylo 24 komunistů, 24 z občanského bloku a 2 členové patřili k vojenskému vedení a byli jimi generál J. Golian a generál R. Viest. Na území osvobozeného Slovenska se vytvořil lidově demokratický československý stát. Všude tam, kde ještě nebyly, se utvářely národní výbory, které představovaly výkon správy a orgány lidové moci.

2.4 Normotvorná činnost SNR

Zákonodárnou moc na území Slovenska vykonávalo plénum SNR prostřednictvím svých nařízení. Označením „nařízení Slovenské národní rady“ se odlišovalo od již vydaných právních předpisů i od budoucích aktů celostátního zákonodárného sboru. Zákonodárná iniciativa příslušela především jednotlivcům - pověřencům SNR a pak celému Předsednictvu SNR.²² Jakmile SNR vystoupila z ilegality, situace na Slovensku se velmi změnila, a beze změn nezůstal ani vývoj československých vztahů. Velmi příznivé podmínky nastaly po vypuknutí Slovenského národního povstání a SNR tak mohla přijmout zcela principiální právní akty. Zákonodárná činnost SNR se dělila do dvou etap, kterými byly:

1. etapa: legislativní činnost SNR v Banské Bystrici, prováděná formou nařízení v období od 1. září do 23. října 1944.
2. etapa: zákonodárná činnost SNR v roce 1945 až do jejích změn podle výsledků voleb do Dočasného národního shromáždění a do národních výborů.

Celkem bylo vydáno 40 nařízení, z toho dvě nařízení se týkala tiskových oprav. V průběhu 53 dní vypracovala a přijala SNR tedy 38 nařízení, které lze rozdělit do 6 oblastí:

1. státoprávní nařízení
2. vojenská nařízení
3. nařízení řešící majetkoprávní otázky
4. jurisdikční nařízení
5. společensko-politické nařízení
6. pracovněprávní a sociální nařízení,

---

²² Schelle Karel, Vojáček Ladislav: *Právní dějiny na území Slovenska*, 1. vydání. Ostrava-Přívoz: Key 2007, str. 320

příčemž nejdůležitějšími nařízeními byli:

1. Nařízení č. 1/1944 Sb. n. SNR, o výkonu zákonodárné, vládní a výkonné moci na Slovensku, v rámci kterého veškeré funkce SNR zabezpečovaly 3 orgány, a to: Předsednictvo SNR, plénum SNR a Sbor pověřenců.
2. Nařízení SNR o úpravě vyhlásování nařízení SNR, tzv. publikační norma. Touto normou bylo stanoveno, že nařízení SNR se bude vyhlášovat v nové Sbírce nařízení SNR a pokud nebude stanoven termín účinnosti, budou nařízení nabývat účinnosti dnem jejich vyhlášení ve Sbírce.
3. Nařízení o zřízení ústředních úřadů a to:
  - a) Předsednictvo Slovenské národní rady
  - b) Pověřenci SNR pro věci vnitřní
  - c) Pověřenci SNR pro národní obranu
  - d) Pověřenci SNR pro finance
  - e) Pověřenci SNR pro věci hospodářské a zásobování
  - f) Pověřenci SNR pro dopravu a veřejné práce
  - g) Pověřenci SNR pro školství a národní osvětu
  - h) Pověřenci SNR pro soudnictví
  - i) Pověřenci SNR pro zdravotnictví
  - j) Pověřenci SNR pro sociální péči.

4. Nařízení SNR o rozpuštění politických stran a organizací

„Išlo o rozpustenie Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSLŠ), Deutsche Partei (DP), Magyar Nemzeti Párt, Hlinkovej gardy (HG), Freiwillige Schutzstaffeln (FS), Hlinkovej mládeže (HM) a všetkých ich složiek a pridružených organizácií. Ďalej bolo v napadení vyslovené, že celý majetek týchto sdružení prepadá v prospech štátu a že sa akákoľvek členská činnosť v rámci rozpustených sdružení a organizované uskutečňovanie ich programu trestá žalárom a peňažitým trestom.“

„Tieto štyri nariadenia tvoria prvé zákonodarné opatrenia SNR- opravdove revolučné. Nimi naraz bola rozborená celá fašistická sústava politického života na Slovensku a sankcionovaný nový revolučný stav na čele so Slovenskou národnou radou,“²³

---

²³ Pekník Miroslav: *Slovenské národné rada a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str.131

Nařízení č. 1/1944 Sb. n. SNR o vykonávání zákonodárné, vládní a výkonné moci. „...*tímto nařízením (s mocí zákona) se stala Slovenská národní rada druhým ohniskem zákonodárné moci na československém území.*“²⁴ Důsledkem vydání tohoto nařízení zavrhla princip dělby moci a veškerá moc byla v rukou jediného orgánu. „...*neodvozovala sa od Ústavy ČSR, ani od nějakéj štátnej moci slovenského štátu, pretože ten pre SNR právne nejestvoval.*“²⁵ „*V neméně významném ustanovení druhého paragrafu ponechávala v platnosti všechny zákony, nařízení a opatření, pokud neodporují republikánsko-demokratickému duchu.*“²⁶ Nařizovací pravomocí docházelo k utváření samostatného slovenského demokratického ústavního systému, Slovensko podle nařízení č. 1/1944 Sb. n. SNR mělo zákonodárné ústavní znaky samostatného státního útvaru. Ustanovení paragrafu 2 obsahovalo tzv. recepční normu obdobnou, jako ji přinesl zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. SNR přijetím recepční normy zamýšlela jinou koncepci a podle výkladu je možné předpokládat, že SNR nepovažovala období vojenského státu Slovenska ani období druhé ČSR za období nesvobody, ba ani za období právně neplatné. To se však neshodovalo s pojetím kontinuity s právním řádem ČSR, jak si ji představovaly orgány londýnského prozatímního státního zřízení. Zároveň nastolovalo problém konkurence právotvorby prezidenta Beneše a exilové vlády a nařizovací činnosti Slovenské národní rady.²⁷ Byla vyloučena jeho dekretální pravomoc na Slovensku, stejně jako účast československých exilových orgánů na rozhodovací a normotvorné činnosti na tomto území. Po přijetí nařízení SNR tedy nastalo období plné sporů a dohadů mezi československými orgány a národními orgány slovenskými.

2.4.1 Právní důsledky vydání nařízení SNR č. 1/1944 Sb. n. SNR

Jak jsem již uváděla, SNR si vydáním nařízení č. 1/1944 Sb. n. SNR vytvořila právní podklad pro zakročení do platného práva. „*Plyne z něj, že na Slovensku nadále platily – vedle právotvorné činnosti Slovenské národní rady a jejích orgánů – dosud platné zákony, nařízení a opatření, pokud neodporovaly republikánsko-*

---

²⁴ Gronský Ján: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I.*, 1. vydání. Praha: Karolinum 2005, str. 550

²⁵ Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: PF Univerzity Mateja Bela 2001, str. 104

²⁶ Vojáček Ladislav, Schelle Karel, Knoll Vilém: *České právní dějiny*, 2. upr. vydání. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk 2010, str. 383

²⁷ Tamtéž, , str. 384

*demokratickému duchu.*²⁸ Dle ústavního dekretu č. 11/1944 Úř. věstníku o obnovení právního pořádku ale československý právní řád tvořily předpisy platné v Československu do 29. září 1939, pokud mezitím nedošlo k jejich změně či zrušení, a právní předpisy vydané orgány prozatímního státního zřízení v Londýně s tím, že podléhaly následnému schválení. Podle představitelů exilového zřízení však nařízení č. 1/1944 Sb. n. SNR bylo přijato postupem, který nelze sloučit s ústavní listinou z roku 1920 a tedy i ústavním dekretem č. 2/1940 Úř. věst. Čsl., o prozatímním výkonu moci zákonodárné a je s nimi v rozporu. Pro prezidenta Beneše byla existence SNR, jako představitelky národně politické reprezentace Slovenska těžko snesitelná, protože nezapadala do jeho představ řešení slovenské otázky regionální samosprávou. Exilová londýnská vláda se nejprve pokusila, pro ni nežádoucí následky vyplývající z prohlášení, že SNR je jedinou nositelkou zákonodárné, vládní a výkonné moci na Slovensku zcela přemoci, nebo alespoň utlumit podsouváním domněnky, že SNR je vlastně Slovenský zemský národní výbor.²⁹

Ve všech člancích, literaturách a ostatních pramenech se autoři zabývají otázkou, zda vlastně SNR mohla v rámci své legitimní kompetence vydat takové nařízení, jakým bylo nařízení č. 1/1944 Sb. n. SNR. Vzhledem k situaci, která vznikla vypuknutím Slovenského národního povstání, bylo vydání nařízení jakýmsi východiskem z nově vzniklé a nelehké situace. Musím se tedy přiklánět k názorům, které čítám v pramenech, že se zde nejedná o rozkol s Ústavou z roku 1920, ale o pouhé řešení situace, která nastala.³⁰

Kolize, která vznikla mezi ústavním dekretem č. 11/1944 Úř. věst. Čsl. a nařízením SNR č. 1/1944 Sb. n. SNR, nebyla snadno řešitelná. Ústavní dekret z 3. srpna 1944 podporoval návrat k právním poměrům, jaké byly v předmnichovské době. Naplňoval teorii kontinuity československého právního řádu a zároveň československý právní řád tvořily pouze normy, které byly vydány do 29. září 1938. Tedy nařízení č. 1/1944 Sb. n. SNR se stavělo k otázce právní kontinuity rozdílným způsobem. *„Zatímco ustanovení § 2 nařízení č. 1/1944 Sb. n. SNR v zásadě*

---

²⁸ Vojáček Ladislav, Schelle Karel, Knoll Vilém: *České právní dějiny*, 2. upr. vydání. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk 2010, str. 384

²⁹ Neubauer Zdeněk: *Kontinuita našeho ústavního práva*, Právník 9/1945, str. 49

³⁰ Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: PF Univerzity Mateja Bela 2001, str. 105; srovnej Beránek Petr: *Češi a Slováci Státopravní uspořádání v letech 1944-1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 51

recipovalo i pomnichovské zákonodárství, pokud neodporovalo republikánsko-demokratickému duchu, ústavní dekret č. 11/1944 Úř. věst. čsl. stanovil pro recepci mezní datum 29. září 1938, přičemž později vydané předpisy již spadaly do tzv. „doby nesvobody“, a jako takové nebyly (až na dočasné výjimky) uznány za součást československého právního řádu.“³¹

SNR podle mého názoru pojala vztah k platnému právnímu řádu poněkud svérázněji. Jak prohlásil tehdejší slovenský právník Štefan Luby „robila revolúcia aj proti československému právnímu poriadku, najmä proti ustanoveniam čsl. Ústavy“³². Nechtěla se smířit s nařízenými změnami a rozhodla se postavit se za novou podobu Československa, zejména potvrdit svá práva a upravit vztah Čechů a Slováků po právní stránce. Londýnské orgány naopak v podstatě trvaly na kontinuitě s právním řádem první republiky a byly ochotny přijmout jen jeho nepatrné úpravy.³³

Podle názoru Š. Lubyho byl § 2 nařízení č. 1/1944 Sb. n. SNR přerušením formální kontinuity jednak s válečným slovenským státem, ale také i s československým státem a jeho právním pořádkem. Nařízením č. 1/1944 Sb. n. SNR vznikl nový právní pořádek a tím přestal platit pořádek stanovený zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n. „*Jednorazovým aktom sa zrušila platnosť a tým sa odstránil celý dovedajší právny systém. Presadil sa princíp formálnej diskontinuity. Súčasne sa však uskotočnila zásada obmedzenej materiálnej kontinuity v podobe tzv. recepcie s výhradou, tj, že zostávajú v platnosti tie normy, ktoré neboli v rozpore s republikánsko-demokratickým duchom.*“³⁴

Snaha o řešení sporů mezi SNR a londýnskými orgány se jako první vyvinula u londýnského odbojového ústředí, které SNR v září 1944 ohlásilo, že na území ČSR platí dekrety prezidenta republiky a právo první republiky. SNR se směla odchýlit od těchto pokynů vládních činitelů jen v nezbytném rozsahu a změny bylo nutné později uzákonit. Její nařízení se nesměla dotýkat ústavních předpisů, které

---

³¹ Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání 1944-1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 52

³² Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právného poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: PF Univerzity Mateja Bela 2001, str. 105

³³ Vojáček L., Schelle K., Knoll V.: *České právní dějiny*, 2. upr. vydání. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk 2010, str. 384

³⁴ Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právného poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: PF Univerzity Mateja Bela 2001, str. 129

příslušely pouze řádně zvolenému Národnímu shromáždění.³⁵ Vláda v Londýně se pokusila řešit situaci tím, že na konci října 1944 vyslala na povstalecké území vládního delegáta Františka Němce. Spolu s Němcem přijelo také pět jeho poradců v čele s generálem Rudolfem Viestem, kteří měli tvořit jádro Úřadu pro osvobozené území.³⁶ SNR ve svém usnesení, souvisejícím s funkcí vládního delegáta zdůraznila, že „SNR vykonává, poťažne bude vykonávať celú zákonodárnú, vládnú a výkonnú moc na celom území Slovenska v jeho predmnichovských hraniciach, a to bez ohľadu na to, či jednotlivé časti Slovenska budú oslobodené vlastnými silami, alebo spojeneckými armádami...Nastalými zmenami mení sa funkcia, rozsah a činnosť vládného delegáta, pokiaľ ide o územie Slovenska. Vládného delegáta, resp. člena vlády považujeme za prostredníka medzi SNR a prezidentom Republiky a čl. vládou v Londýne, ako aj za prostredníka mezi SNR a veliteľstvom sovietskych vojsk podľa československo-sovietskej zmluvy.“³⁷ Dokument byl zaslán do Londýna, aby mohl být doručen prezidentovi, vládě a také delegátům SNR Ladislavovi Novomeskému a Jánovi Ursínymu. K tomu navíc byli vysláni dva delegáti SNR, a to spolupředseda Dr. Vávro Šrobár a Dr. Ján Púll a s nimi skupina expertů: Dr. Ing. Peter Zaťko, Dr. Jozef Šoltész, Tomáš Tvarožek, Dr. Félix Vašečka, Dr. Ivan Štэфánik a Dr. Michal Falt'an.³⁸

Funkce vládního delegáta vznikla na základě již zmíněné československé dohody a dle dekretu č. 10/1944 Úředního věstníku o dočasné správě osvobozeného území. Dle ustanovení dekretu si měl vládní delegát podřídit celé občanské vedení prostřednictvím svého úřadu. To znamenalo podřízení i SNR a správu území podle dekretů prezidenta republiky. SNR takovéto řešení zcela zavrhovala a trvala na tom, aby správa byla uskutečňována podle nařízení č. 1/1944 Sb. n. SNR.³⁹ Vláda v Londýně nakonec musela delegáta odvolat a přesunout jeho činnost na území Zakarpatské Ukrajiny. Téměř všichni členové SNR byli spokojeni, že delegace

---

³⁵ Schelle Karel, Vojáček Ladislav: *Právní dějiny na území Slovenska*, 1. vydání. Ostrava-Přívoz: Key 2007, str. 316

³⁶ Vojáček L., Schelle K., Knoll V: *České právní dějiny*, 2. upr. vydání. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk 2010, str. 385

³⁷ Prečan Vilém: *Slovenské národné povstání*, Dokumenty, 1. vydání. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry 1965, str. 708

³⁸ Vojáček Ladislav, Schelle Karel, Knoll Vilém: *České právní dějiny*, 2. upr. vydání. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk 2010, str. 385

³⁹ Tamtéž, str. 385

odchází, avšak požadovali, aby alespoň jeden ze členů vládní delegace zůstal při předsednictvu SNR.⁴⁰

Postupem času bylo na území Slovenska vydáno mnoho předpisů, které např. upravovaly systém ústředních úřadů - předsednictvo SNR a pověřenectva. Ti se utvářeli na základě nařízení č. 3 a 8/1944 Sb. n. SNR. Dalším předpisem, který upravoval soudnictví a jeho organizaci, bylo nařízení č. 35/1944 Sb. n. SNR. Nařízením č. 14/1944 Sb. n. SNR zřizovalo Radu pro obranu Slovenska, která sloužila k plnění významných úkolů při organizaci vojenských operací. Dalším významným předpisem, který je třeba připomenout, je nařízení č. 17/1944 Sb. n. SNR, kterým byla pobožce Slovenské národní banky svěřena pravomoc vykonávat všechna práva a povinnosti bankovní ústředny.⁴¹

2.4.2 Nařizovací činnost SNR po roce 1945

Předsednictvo Slovenské národní rady na čas svou činnost přerušilo a dále v ní později pokračovalo od 21. února 1945 v Košicích. Na základě § 2 nařízení č. 40/1944 Sb. n. SNR přeneslo Představenstvo činnost dočasně i na své členy jednotlivě a tím vykonávala nařizovací činnost i delegace SNR k tomu zmocněná. „Od 1. Februára 1945 začala SNR – pod názvom delegáta SNR – v Košiciach svoju normálnu činnosť ako vedúci národný slovenský orgán.“⁴² Důvodů, proč SNR začala opět vykonávat svou činnost až téměř ke konci února 1945, bylo několik. Mezi nejdůležitější patří například, že Demokratická strana se snažila jednat poněkud listivě a neslušně při rozšiřování počtu členů SNR v rámci změn delegace SNR na Předsednictvo SNR. To vykonávalo svou legislativní činnost ještě před tím, než sovětské velení předalo pravomoc slovenským národním orgánům.

Na jaře roku 1945 se začala řešit otázka úpravy poměrů mezi Čechy a Slováky. SNR ve svých představách chtěla upravit vztah mezi Čechy a Slováky tak, aby si obě země spravovaly své záležitosti samostatně. Tohle všechno se mělo realizovat na území nově vzniklého Československa. Myšlenka federace obsahovala názor, že: „nejlepším řešením budoucích poměrů Čechů a Slováků v osvobozené ČSR by bylo, aby Češi a Slováci byli v rovnoprávném postavení, aby v Čechách byla

---

⁴⁰ Prečan Vilém: *Slovenské národné povstání*, Dokumenty, 1. vydání. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry 1965, str. 741

⁴¹ Schelle Karel, Vojáček Ladislav: *Právní dějiny na území Slovenska*, 1. vydání. Ostrava-Přívoz: Key 2007, str. 317

⁴² Husák Gustav: *Svedectvo o SNP*, Bratislava: EPOCHA 1969, str. 559

*česká vláda, aby na Slovensku byla slovenská vláda a aby byla společná federativní vláda československá.*⁴³ Na začátku roku komunisté na své konferenci konané 27. února 1945 v Košicích vyslovili požadavek na federativní uspořádání republiky. Vzhledem k tomu, že přípravy komunistů byly řádné, byl výsledek téměř dle jejich představ.

Výsledkem jednání, kterých se zúčastnili zástupci všech politických stran domácího či zahraničního odboje a vytvořili Národní frontu Čechů a Slovákům, bylo usnesení SNR z 2. března 1945, ve kterém SNR vyžadovala: „...*aby jí nová vláda uznala jako jedinou reprezentantku politické vůle slovenského národa, oprávněně vystupovat jménem Slovenska a o slovenských věcech rozhodovat a aby potvrdila její postavení slovenské vlády a slovenského parlamentu.*“⁴⁴ Gottwald a jeho soudruzi měli jasnou představu o závažnosti situace a proto se sešli ve dnech 22. - 29. března 1945 v Moskvě a celou záležitost projednali. Lidovci a národní socialisté nechtěli uznat požadavky SNR. Výsledkem bylo pouhé uznání slovenského národa, principu rovného s rovným, postavení SNR jako představitelky Slováků a nositelky státní moci na Slovensku a závazek vlády starat se o ústavní zakotvení slovenských národních orgánů. Rozpory, které vznikly, však měly převratný a hlubší význam. Zejména návrh šesté kapitoly, představující kompromisní řešení, narazil na odpor lidovců a národních socialistů. Ti nejenže odmítali slib o dočasném trvání stavu, ale také jej považovali za provizorní a měli výhrady k dohodě o omezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými orgány. Návrh řešení, který byl přijat po návratu socialistů, uspokojil obě strany. Slovenské národní radě tak zůstaly nadále velmi rozsáhlé kompetence a výkon vládní a výkonné moci byl téměř nezměněný. Hlavním dokumentem vytyčujícím cíle nejbližšího období byl Košický vládní program.⁴⁵

2.5 Košický vládní program a Pražské dohody

Košický vládní program byl slavnostně vyhlášen 5. dubna 1945. Tímto důležitým dokumentem současné politiky byl vyjádřen názor na situaci po porážce hitlerovského fašismu a následný zánik Protektorátu Čechy a Morava a Slovenského státu. Situace z hlediska ústavněprávního uspořádání a obecně i politiky nezůstala příliš pozitivní. Hlavním důvodem pochybností ze strany politických činitelů

---

⁴³ Kaplan Karel: *Pravda o Československu 1945-1948*, 1. vydání. Praha: Panorama 1990, str. 163

⁴⁴ Tamtéž, str. 164

⁴⁵ Tamtéž, str. 168

o trvalosti slovenských národních orgánů byly články, které stanovily dočasný charakter ústavy. Vzhledem k průběhu předchozích jednání, bylo všem zúčastněným jasné, že bude muset dojít v nejbližší době k novému řešení situace. Košický vládní program pojednával o SNR ve své šesté kapitole. V té bylo ujednáno, že postavení Slovenska má být založeno na principu „rovný s rovným“. SNR byla v programu pojata jako orgán, představující svébytnost slovenského národa a jako nositelka státní moci na Slovensku.⁴⁶ Předsednictvo vlády v této době pověřilo komisi, v jejímž čele stál náměstek předsedy vlády dr. Šrámek, aby zjistila možnosti zapojení nařízení SNR do soustavy československého právního řádu. Členové komise (Šrámek, Široký, Ursíny, Pietor, Procházka, Majer, Lichner) si ujednali, že budoucí ústavní poměr Čechů a Slováků musí být stanoven až na Ústavodárném shromáždění (dále jen ÚNS).⁴⁷ Vztah mezi Čechy a Slováky po přijetí Košického vládního programu se z právního pohledu dal posuzovat jako dohoda mezi autonomním a federativním uspořádáním.⁴⁸

Kompetenční otázky, které vyšly najevo po vydání dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě ukázaly, že bude nutné přijmout konkrétní řešení. Tím se staly tři tzv. pražské dohody. První dvě se zabývaly otázkami pravomoci podle Košického vládního programu a poslední určovala podřízenost slovenských orgánů ústředním orgánům.

První pražskou dohodou se začaly uskutečňovat zásady Košického vládního programu ve věcech slovenských a řešily se zde některé naléhavé problémy republiky, které se týkaly vnitřní politiky. Konstatovalo se v ní, že SNR má nejen zákonodárnou moc ve všech otázkách, ale je i oprávněnou představitelkou svébytnosti slovenského národa⁴⁹ a zároveň jí příslušela vládní a výkonná moc ve všech záležitostech, které nepatřily do působnosti čs. vlády.⁵⁰ Dalším bodem dohody bylo, že až do ustavení Prozatímního národního shromáždění náleží

---

⁴⁶ Karel, Vojáček Ladislav: *Právní dějiny na území Slovenska*, 1. vydání. Ostrav-Přívoz: Key 2007, str. 322

⁴⁷ Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání 1944-1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 88

⁴⁸ Gosiorovský Miloš: *Češi a Slováci z historie vzájemných vztahů ve 20. století*, 1. vydání. Horizont Praha 1979, str. 149

⁴⁹ Kaplan Karel: *Pražské dohody 1945-1947*, Sborník dokumentů, 1. vydání. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ve spolupráci se Státním ústředním archivem 1992, str. 54

⁵⁰ Čapka František: *Nástin vztahů Čechů a Slováků*, 1. vydání. Brno: Cerm 2000, str. 28

zákonodárná moc ve společných záležitostech prezidentovi republiky, a to na návrh vlády a po dohodě se SNR. Ani první pražská dohoda nepojednávala o ustanoveních obsažených v nařízení č. 1/1944 Sb. n. SNR.⁵¹ Po dohodě se Sbor pověřenců podřídil dvěma orgánům - a to jak vládě, tak SNR. Celostátní věci, spadající do pravomoci zákonodárského sboru, vykonávala vláda s prezidentem republiky a po dohodě se SNR. Z. Neubauer se ke stavu v oblasti právního pořádku vyjádřil slovy, „že až do vydania ústavného dekrétu č. 47/1945 Sb. o Dočasnóm národnom zhromaždení, javila sa zo slovenského hľadiska československá republika ako personálna únia.“⁵² Doplněkem k dohodě byl protokol z 11. dubna 1946, ve kterém se upravily některé nejasné a nedořešené otázky mezi Slovenskem a českými zeměmi.⁵³ Ke změně došlo 28. října 1945, kdy zákonodárnou moc v celostátních otázkách vykonávalo Dočasné národní shromáždění. Vzhledem k tomu, že společné věci byly vymezeny příliš všeobecně a neexistovala součinnost mezi zákonodárnou mocí a prezidentem, resp. Dočasným národním shromážděním a SNR, bylo třeba sjednotit právní normy. Shromážděním se vytvořil československý zákonodárský sbor, který vykonával zákonodárskou pravomoc na celém území Slovenska. Z celkového počtu 300 členů bylo 100 poslanců ze Slovenska. Dočasné národní shromáždění, ve kterém došlo ke změnám v legislativní činnosti, nepotřebovalo předběžné schválení dohody se SNR, která byla určena v nařízení č. 30/1945 Sb. n. SNR jako podmínka pro vydání dekretu prezidenta platného nejen na Slovensku, ale i celostátně. Působnost shromáždění byla bezpochyby československá a všechny důležité otázky upravovalo celostátní zákonodárství. Zákonodárská činnost Dočasného národního shromáždění byla velice rozsáhlá, celkem bylo přijato 80 zákonů převážně ústavního a majetkového charakteru. Zákony přijaté shromážděním byly jednak součástí slovenského právního pořádku, ale i prameny v rámci Československa.⁵⁴ Tyto a další otázky projednával Sbor

---

⁵¹ Vojáček Ladislav, Schelle Karel, Knoll Vilém: *České právní dějiny*, 2. upr. vydání. Plzeň: Vydavatelství

a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., str. 395

⁵² Neubauer Z.: *Otázka kontinuity z hlediska slovenského*, Právní praxe roč. X, str. 274

⁵³ Thurzo Fedor: *Jednotnosť a decentralizácia*, Glosy k novej ústave, 1. vydání. Bratislava – Turčiansky Svätý Martin 1947, str. 16

⁵⁴ Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: PF Univerzity Mateja Bela 2001, str. 247

pověřenců s Předsednictvem SNR a výsledkem bylo shrnutí do protokolu, který byl pojmenován jako tzv. druhá pražská dohoda.⁵⁵

Sbor pověřenců 26. března 1946 pověřil Předsednictvo SNR, aby při projednávání zůstalo na první pražské dohodě, aby se vládní návrhy zákonů před předložením návrhu vládě dohodly s příslušným pověřenectvem, jestliže se jednalo o celostátní záležitosti. Dále měly být rámcově určeny body dohod mezi pověřenectvem a ministerstvem. Čeští národní socialisté a lidovci souhlasili s názory na posílení autonomie Slovenska, zejména se snažili prosadit princip, že jednotlivý pověřenec bude zodpovědný svému ministrovi. Dle druhé dohody byla zúžena pravomoc SNR v osobních otázkách, došlo k přesunutí kompetencí na prezidenta, čímž byla posílena a rozšířena jeho pravomoc na Slovensku.⁵⁶ Zároveň v ní bylo řešeno, jaká bude spolupráce při přípravách zákonů, nařízení SNR a vládních nařízení. Naopak příslušné pověřenectvo mělo s resortním ministrem předem projednat osnovy nařízení SNR a osnovy prováděcích nařízení Sboru pověřenců.⁵⁷ Měl být zřízen koordinační orgán při úřadu předsednictva, který měl přezkoumávat všechny dosud vydané právní předpisy a navrhopvat vládě a SNR příslušná opatření, aby nedocházelo k nedorozumění. *„Konečně dohoda stanovila, že se na území Slovenska rozšíří platnost ustanovení dekretu 5/1945 Sb., pokud šlo o neplatnost majetkových převodů a restitucí majetku. K tomuto bodu byl vydán zákon 128/1946 Sb. o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku.“*⁵⁸ V Československu tedy v roce 1945 platily dvě zcela odlišné kontinuity, dva normativní systémy a dva právní pořádky.

Před volbami do Ústavodárneho národního shromáždění se výrazné změny nekonaly, pouze se improvizovalo a řešily se otázky vyplývající z praxe, jako např. kompetenční spory, spory z neplnění dohod mezi pověřenci a ministry, apod.⁵⁹

---

⁵⁵ Kaplan Karel: *Pravda o Československu 1945-1948*, 1. vydání. Panorama Praha 1990, str. 169

⁵⁶ Čapka František: *Nástin vztahů Čechů a Slováků*, 1. vydání. Brno: CERM 2000, str. 29

⁵⁷ Vojáček Ladislav, Schelle Karel, Knoll Vilém: *České právní dějiny*, 2. upr. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk 2010, str. 395

⁵⁸ Tamtéž, str. 395

⁵⁹ Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: PF Univerzity Mateja Bela 2001, str. 248

Důležitým mezníkem v řešení slovenské otázky byly výsledky voleb do Ústavodárného národního shromáždění, které se konaly v květnu 1946. Díky volbám získala prvořadý vliv na Slovensku strana Demokratická (dále jen DS), což se nelíbilo ani lidovcům ani národním socialistům. Komunisté měli tehdy po volbách velmi striktně stanovené cíle. Chtěli výrazně oslabit pravomoc slovenských orgánů a prosadit všeobecnou nadřazenost ústředních československých orgánů nad orgány slovenskými. K cílům Komunistické strany a K. Gottwalda patřilo i podrobení Sboru pověřenců vládě a v případě potřeby podřízení centrální vládě.⁶⁰

Ihned po vítězství Demokratické strany ve volbách do Ústavodárného národního shromáždění následovalo uzavření tzv. třetí pražské dohody. K jejímu přijetí došlo 27. června 1946 a obsahem byla veškerá politická kritéria v řešení slovenské otázky v Československu. Ujednána byla vládou a zástupci Národní fronty a SNR. Znamenala velký zásah do kompetencí slovenských národních orgánů a jednalo se o jasné porušení zásad Košického vládního programu. Největší zájem na uzavření dohody měla KSČ a hlavním motivem jejího uzavření byla myšlenka změnit původní znění první a druhé pražské dohody a uzavřít dohodu novou.⁶¹ SNR téměř ztratila úlohu rozhodujícího orgánu i orgánu státního. Nadále vykonávala legislativní činnost ve věcech, které nebyly vyhrazeny Národnímu shromáždění, ale předcházela jí předběžná kontrola ze strany vlády. Návrhy nařízení musely být předloženy vládě, aby byl potlačen odpor s vládním programem.⁶² V případě, že by některé navrhované změny nepříslušely do kompetencí SNR, mělo plénum zakázáno o nich jednat a rozhodovat.⁶³ Vláda tak měla vůči SNR postavení nadřízeného orgánu, předsedu Sboru pověřenců a pověřence nadále jmenovalo Předsednictvo SNR poté, co získalo souhlas vlády. Dohodou byl zakotven asymetrický model státoprávního uspořádání vztahů mezi Čechy a Slováky tím, že došlo k omezení pravomoci SNR a zejména Sboru pověřenců.

Třetí pražská dohoda se skládala z pěti článků:

---

⁶⁰ Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání 1944 – 1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 151

⁶¹ Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: PF Univerzity Mateja Bela 2001, str. 257

⁶² Pekník Miroslav, Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu, 1. vydání. Bratislava VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 176

⁶³ Vojáček Ladislav, Schelle Karel, Knoll Vilém: *České právní dějiny*, 2. upr. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk 2010, str. 398

- I. Úprava moci zákonodárné.
- II. Úprava moci výkonné.
- III. Úprava jednotné kontroly státního hospodářství.
- IV. Jmenování státních zaměstnanců.
- V. Obnovení Slovenské národní rady a Dodatkový protokol.⁶⁴

Pro vládu znamenalo přijetí první a druhé dohody kompromis mezi vládou republiky a SNR. Třetí pražská dohoda byla výrazně odlišná tím, že se jednalo o dohodu reprezentantů politických stran, kteří byli sdruženi v Národní frontě Čechů a Slováků.⁶⁵ Jan Lettrich na schůzi SNR 16. července 1946 prohlásil na adresu dohody, že *„Všetkými troma dohodami, menovite ale tou poslednou, Slovensko prináša jednote republiky značné ústupky a obete zo svojich inštitúcií vytvorených Slovenským národným povstaním v dobrom presvedčení, že toto štátne politické gesto nájde priaznivú ozvenu na strane bratrského českého národa, ktorý bude vedieť v príhodný čas Slovensko patrične honorovať.“*⁶⁶

Řešením vztahů Čechů a Slováků se v této době zabývalo mnoho týdeníků. Příkladem je možno uvést týdeník Dnešek, kde vycházely články pod názvem Československé pozorování. Východisko vzniklé ze situace autor spatřoval v odstranění nedostatků taktu a namyšlenosti. Za zmínku stojí např. druhé vydání týdeníku, kde prohlásil, že: *„v tejto politike podporovala komunistov strana demokratická. To je pochopiteľné u strany, ktorá sústreďuje prevážnú časť autonomistov. Nech sú rozpory medzi komunistami a demokratmi akékoľvek, tuná sú svorní. Niet divu, lebo byť svébytným a samostatným národom je prianím a voľou skoro všetkých Slovákov.“*⁶⁷ Během roku 1947 probíhaly mohutné přípravy nové ústavy v čele s Ústavodárným národním shromážděním. V Luhačovicích, kde probíhala schůze o nové ústavě, vyjádřili své názory zcela jasně národní socialisté. Reálné řešení situace ve vztahu Čechů a Slováků viděl Pavel Tigrid, který v článku Slovenské dojmy, publikovaném v Lidové demokracii 10. srpna 1947 dospěl k názoru, že *„je potrebné priznať, či sa nám to páčí alebo nie,*

---

⁶⁴ Kaplan Karel: *Pražské dohody 1945-1947*, Sborník dokumentů, Ústav pro soudobé dějiny ve spolupráci se Státním ústředním archivem, 1. vydání. Praha 1992, str. 148

⁶⁵ Štefánský Václav: *Slovenská národná rada a niektoré problémy riešenia slovenskej otázky v rokoch 1945-1947*, str. 126 (In Pekník Miroslav a kolektiv, Slovenské národné rady, 1.vydání. Bratislava: Národné literárne centrum - Dom slovenskej literatúry 1998)

⁶⁶ Tamtéž, str. 176

⁶⁷ Tamtéž, str. 179

*že autonomistické myslenie na Slovensku proniklo do všetkých vrstev slovenského národného spoločenstva, že každé politické hnutie na Slovensku, každá vláda a teda aj ústava musí s touto skutočnosťou počítat', ak nechce uviaznúť v piesku dočasnosti a provizória. Programy i činnosť politických strán na Slovensku sú napokon najlepším dôkazom a dokladom tohoto faktu: žiadne politické hnutieich nemôže obchádzať a sotva môže získať viac ako sto voličov, ak nepovie jasné slovo k problému československého spoločenstva a k miere práva, ktoré v ňom Slováci budú mať zaručené.*⁶⁸

Nátlak na Stranu demokratickou vyvrcholil koncom října 1947. Členové Sboru pověřenců za komunistickou stranu Slovenska dostali pokyn, aby na svém sjezdu dne 30. října 1947 podali demisi. Následně na to byla skutečně 31. října 1947 podána předsedou Sboru pověřenců Gustavem Husákem a dalšími čtyřmi pověřenci demise. Patřili k nim Karol Bezek, Ladislav Novomeský, Ján Púll a Josef Šoltész. Gustav Husák následně sdělil předsednictvu SNR, že Sbor pověřenců již není schopen plnit svou funkci jako celek, a proto odstupuje. To ovšem nebyla zdaleka pravda, protože pověřenci za stranu demokratickou odstoupit nechtěli. Takový postup demokratická strana odmítala a nadále pobývala ve své funkci a podání demise výslovně odmítala za celý Sbor pověřenců.⁶⁹ Snaha komunistů nespočívala v pouhé obměně Sboru pověřenců. Mezi jejich hlavní cíle patřila reorganizace Sboru pověřenců tak, aby v něm žádná z politických stran neměla převahu, aby své zastoupení získaly i menší politické strany a odborové a odbojové organizace, a aby posty pověřenců výživy, zemědělství a spravedlnosti získala Komunistická strana Slovenska (KSS). Veškeré snahy KSS směřující k omezení vlivu demokratické strany však neměly oporu nikde v ústavě.⁷⁰ K tomu, aby dosáhli svého cíle, využili komunisté ozbrojené síly proti odpůrcům tohoto plánu. Demokratické straně tak nezbývalo nic jiného, než jen ustoupit jejich nátlaku a fakticky se během zasedání celostátní Národní fronty vzdát svého volebního vítězství z roku 1946. Po reorganizaci Sboru pověřenců tedy demokratická strana byla donucena opustit tři křesla a zůstalo jim tak z původních devíti křesel pouze šest. Komunisté drželi čtyři

---

⁶⁸ Lidová demokracie, *Slovenské dojmy*, 1947 (In Pekník M. a kolektiv: Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 181)

⁶⁹ Kováč Dušan: *Dějiny Slovenska*, 2. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1998, str. 256-257

⁷⁰ Kaplan Karel: *Pravda o Československu 1945-1948*, 1. vydání. Panorama Praha 1990, str. 188

pověřenectva a hlavní funkci předsedy sboru pověřenců.⁷¹ I po veliké ztrátě většiny však DS stále měla velký počet pověřenců, dokonce větší než KSS. Ta ovšem měla hlavní post předsedy Sboru pověřenců.

Vládní krize, která začala na podzim roku 1947 na Slovensku, měla za následek, že představitelé vlády se rozhodli, že by bylo vhodné přezkoumat třetí pražskou dohodu. Předseda vlády K. Gottwald představil na jednání vlády s předsednictvem SNR své plány v listopadu 1947. Výsledkem jednání byl odpor demokratické strany, která odmítla návrhy komunistické strany, avšak navzdory sílícímu tlaku ze strany KSS byla donucena přijmout závazný vnitřní výklad ustanovení čl. 2 odst. 2 třetí pražské dohody, který zasáhl do postavení slovenských národních orgánů.⁷² Dodatkem třetí pražské dohody došlo k takovým omezením slovenských orgánů, že již nelze hovořit o samostatných orgánech, ale o pouhých vykonavatelích vůle československé vlády na Slovensku. V prosinci 1947 se konaly poslední dvě pléna SNR, kde bylo schváleno několik nařízení o novém Sboru pověřenců a o správě pověřenců vnitra M. Ferjenčíka⁷³ o bezpečnosti situace.⁷⁴ Na zasedání SNR 19. prosince 1947 si velmi ostře vyměnili názory zástupci DS a KSS a na Ústavodárném shromáždění byl stanoven jasný cíl - přijetí nové ústavy.

3 SNR a Ústava 1948 (ústavní zákon č. 150/1948 Sb.)

3.1 Příprava nové ústavy

Při pohledu do historie lze tvrdit, že na Slovensku od roku 1918 existovaly tři formy právního pořádku, a to: "právní pořádek, který platil pouze na Slovensku a byl součástí československého právního pořádku; dále slovenský právní subpořádek jako část celého československého právního pořádku a jako poslední slovenský právní pořádek, který existoval souběžně s právním pořádkem československým. Rozhodující pro platný právní pořádek bylo určení státní formy v Československu, resp. na řešení státoprávních vztahů Čechů a Slováků.

---

⁷¹ Kováč Dušan: *Dějiny Slovenska*, 2. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1998, str. 257

⁷² Rákoš Elo – Rudohradský Štefan: *Slovenské národné orgány 1943 – 1968*, 1. vydání. Bratislava: Slovenská archívna správa 1973, str. 557

⁷³ Ferjenčík Mikuláš - slovenský a československý veterinář, člen druhého odboje, generál a účastník Slovenského národního povstání, člen Sboru pověřenců, poslanec Prozatímního Národního shromáždění a po roce 1948 exilový politik.

⁷⁴ Štefánský Václav: *Slovenská národná rada a niektoré problémy riešenia slovenskej otázky v rokoch 1945-1947*, str. 141 (In Pekník Miroslav a kolektiv, Slovenské národné rady, 1.vydání. Bratislava: Národné literárne centrum - Dom slovenskej literatúry 1998)

Tím lze říci, že i podoba právního pořádku na Slovensku se odvíjela od konkrétního rozhodnutí o otázce formy státního zřízení.⁷⁵

Ústavněprávní zakotvení československých poměrů bylo velmi obtížné u připravované ústavy. Důvodem byly odlišnosti mezi jednotlivými politickými stranami, které byly příliš veliké, místy až protikladné. Ústavní parlamentní výbor neustále oddaloval návrh ústavy a ještě v únoru 1948 jej nepředložil.⁷⁶ Česká nekomunistická strana doporučovala krajinské zřízení se třemi politicko-právními jednotkami, měly to být Čechy, Morava a Slezsko, a Slovensko. Některé strany dokonce nechtěly, aby v ústavě byla uznána existence svébytného slovenského národa a Demokratická strana byla zásadně pro federaci. Když si však uvědomila, že ostatní strany jsou proti, vypracovala nový návrh ústavněprávního řešení vztahů Čechů a Slováků. Ten spočíval v rozšíření pravomocí slovenských národních orgánů přibližně jako podle první pražské dohody a byla v něm posílena funkce prezidenta, který měl svolávat zasedání SNR a jmenovat Sbor pověřenců.⁷⁷ Ústavodárné národní shromáždění (dále jen ÚNS) zvolené v roce 1946 mělo připravit nový ústavní dokument a samotný vznik nové ústavy byl přímo zakotven v ústavním zákoně ze dne 11. dubna 1946 č. 65/1946 Sb., o ÚNS, v čl. 1.⁷⁸

Ze začátku existovaly velmi různé až opačné názory mezi politickými stranami o tom, jak by měla být nová ústava pojata. Národní socialisté a lidovci zastávali názor, že by ústava měla být podle ústavy z roku 1920 a v některých ustanoveních pouze doplněna a rozšířena. Komunisté naopak žádali o novou koncepci, která by upravila a zakotvila poválečné změny v Československu. Podkladem jednání se stal návrh, který vypracoval parlamentní zpravodaj a komunista, Vladimír Procházka.⁷⁹ Všechny politické strany měly svůj návrh ústavy nebo alespoň vypracované základní zásady. Jedním z prvních byl návrh prof. dr. K. Rebra, který vypracoval ze zmocnění Komise pro přípravu ústavněprávního postavení Slovenska v obnovené ČSR. Jednalo se o návrh

---

⁷⁵ Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: PF Univerzity Mateja Bela 2001, str. 297

⁷⁶ Kaplan Karel: *Pravda o Československu 1945-1948*, 1. vydání. Panorama Praha 1990, str. 190

⁷⁷ Barnovský Michal: *Slovenské národné orgány v čase vyvrcholenia mocenskopolitických zápasov*, str. 141 (In Pekník Miroslav a kolektiv, *Slovenské národné rady*, 1. vydání. Bratislava: Národné literárne centrum - Dom slovenskej literatúry 1998)

⁷⁸ Hledíková Zdeňka, Janák Jan, Dobeš Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, 1. vydání. Praha: Lidové noviny 2005, str. 423

⁷⁹ Kaplan Karel: *Příprava Ústavy ČSR v letech 1946-1948*, Soubor dokumentů, Svazek 7, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV 1993, str. 7

na federaci ČSR, „*podľa ktorého bol by legalizovaný terajší právny stav na Slovensku, tj. zachovaná by bola zákonodárna kompetencia SNR a vládna a výkonná moc Zboru poverenikov v doterajšom rozsahu, pričom úprava slovenská bola by analogicky prenesená do územi českých.*“⁸⁰ Ten byl vypracovaný po třetí pražské dohodě. Jednalo se o dokument, který jako další znamenal vývoj ústavy obnovené, nové ČSR.

Každý podnět však představoval spor. Na počátku února 1948 zůstalo nevyřešeno mnoho nepřesných bodů, na kterých se ústavní výbor nemohl shodnout. Osnova nové Ústavy z července 1947 neobsahovala žádné informace upravující národní orgány Slovenska, stát byl pojmán jako jednotný stát dvou rovnoprávných slovanských národů, Čechů a Slováků.⁸¹ Řešením se zabývala Národní fronta, ale i přes veškerou snahu se výsledky dostavovaly velmi pomalu. Hlavním problémem bylo státoprávní uspořádání česko-slovenského vztahu. Poslanci Národního shromáždění měli zároveň tvořit národní zákonodárné orgány, kterými byly Česká národní rada a Slovenská národní rada. KSČ a KSS nakonec vypracovaly společný návrh, který počítal se zachováním dosavadního asymetrického modelu státoprávního uspořádání Čechů a Slováků. Sbor pověřenců a SNR byly v návrhu komunistů označeny jako „*nositelé československé státní jednoty*“⁸². Slovenské národní orgány podle něj i nadále zůstávaly v podřízenosti ústřední vládě a jejich závislost na ni byla čím dál více prohlubována. Příkladem bych uvedla, že každý zákon, vydaný SNR musel být podepsán předsedou vlády, jinak by nenabyl platnosti.⁸³ Dále návrh obsahoval, že jmenování a odvolávání předsedy a členů Sboru pověřenců není nutné za současné přítomnosti SNR. „*Jelikož pověřenci jsou povinni řídit se pokyny vlády a ministerstev, jsou v tomto ohledu pouhou prodlouženou rukou centrálních orgánů na Slovensku, a vykonavateli jejich vůle. Za výkon vládní a výkonné moci ve věcech příslušejících do okruhu zákonodárné působnosti SNR odpovídá sbor pověřenců i jeho jednotliví členové SNR.*“ „*Obdobně jako v případě zákonů vydávaných SNR podléhají důsledné kontrole vlády i nařízení, usnesení či opatření sboru pověřenců. Pokud vláda*

---

⁸⁰ Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: PF Univerzita Mateja Bela 2001, str. 297

⁸¹ Tamtéž, str. 298

⁸² Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání v letech 1944-1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 207

⁸³ Tamtéž, str. 207

*vyhodnotí právní normu vydanou sborem pověřenců jako protiústavní, překračující pravomoc sboru pověřenců či kolidující se zákonem NS, SNR nebo vládním nařízením, může ji zrušit. Ministr rovněž může suspendovat opatření jednotlivého pověřence, pokud je podle jeho mínění v rozporu s opatřením rezortního ministra. Konečné rozhodnutí o osudu takového opatření posléze náleží vládě.*⁸⁴

Předložený návrh byl spíše dílem KSČ než KSS, protože veškeré dodatky a připomínky ze strany KSS byly ostře kritizovány a většinou se ignorovaly. Obě strany svoje návrhy nové Ústavy ČSR a zákonů souvisejících s ústavou měly předložit začátkem února 1948 přímo Ústavodárnému národnímu shromáždění („Ústavný výbor“) a koncem února je měla projednat Národní fronta a následně Ústavní výbor parlamentu.⁸⁵ Následoval však únorový převrat a nastolení komunistického režimu umožňovalo prosadit ústavu podle ideji KSČ.⁸⁶

3.2 Únorový převrat 1948

Ihned po únorovém převratu nastaly velké změny v personálním a politickém složení SNR. Již 26. února se svého místa vzdal předseda Slovenské národní rady J. Lettrich a hned druhý den poté i místopředseda SNR A. Cvinček, který se zároveň vzdal i svého mandátu. Do vedení se dostal místopředseda K. Šmidko. Druhý den vznikl Akční výbor SNR, mezi jehož kompetence náleželo přezkoumávání činnosti a politické únosnosti členů SNR. Mezi členy akčního výboru patřili za demokratickou stranu např. A. Granatier, V. Brežný, M. Kulich, za sociální demokracii T. Homer, za odbojové složky A. Rašla. Pověřen vedením schůze byl I. Horváth. K dalším změnám docházelo postupně jednak odstoupením, ale zejména odvoláním členů SNR.⁸⁷ Do prvního zasedání SNR po únorovém převratu, které se konalo 12. března, Akční výbor zbavil mandátu 25 členů SNR za Demokratickou stranu, tři členy za KSS. Jeden člen, který se vzdal svého mandátu sám, byl ze Strany sociálně demokratické.

Novelizace nařízení SNR č. 91/46 o obnovení SNR nebylo pro vedení KSS žádnou novinkou. Podle výsledků voleb Ústavodárného národního shromáždění

---

⁸⁴ Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání v letech 1944-1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 208

⁸⁵ Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: PF Mateja Bela 2001, str. 298

⁸⁶ Kaplan Karel: *Pravda o Československu 1945-1948*, 1. vydání. Panorama Praha 1990, str. 191

⁸⁷ Pekník Miroslav: *Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 200

chtěly na volná místa dosadit akční výbory nové členy SNR. Měli to být zejména náhradníci DS, kteří mezitím přestoupili do KSS. Takových opatření nebylo zapotřebí, neboť většina nekomunistických členů SNR prokázala dostatečnou oddanost vůči nové moci a SNR se tak mohla usnášet. Po únorovém převratu konečně byla dokončena a přijata nová ústava.⁸⁸

3.3 Ústava 1948 a SNR

Ústava 9. května byla prakticky celá jiná, než její původní návrh před únorovým převratem. V mnoha částech se zcela odlišovala od předchozích návrhů, které byly dohodnuty před únorem v ústavním výboru. Tehdy byly některé z nich (zejména návrhy komunistů), zcela odmítány, ale nyní byly v ústavě přijaty všechny. Po strukturální stránce se ústava nezměnila, ovšem úplně změněn byl její politický obsah.⁸⁹ Ještě 3. května 1948 projednalo předsednictvo KSČ poslední dodatky a úpravy ústavy. Člen vedení KSS L. Holdoš žádal, aby slovenské národní orgány měly více pravomocí. Jeho úsilí však změnu nepřineslo a rozhodnutí o zamítnutí slovenských požadavků pronesl přímo samotný Klement Gottwald. Komunisté zachovávali ve většině případů vůči budoucí ústavě celkem loajalitu. V dubnu 1948 V. Široký prohlásil: *„Ústava, ktorú idem urobiť, je nielen magnou chartou našeho dnešného ľudovo demokratického poriadku, ale je súčasne silnou zbraňou v rukách ľudu na jeho ďalšej ceste k socializmu. Socializmus, budúcnosť Československej republiky, spoločná budúcnosť českého a slovenského národa je našim svetlým cieľom. Vítame a odporúčame návrh novej ústavy v plnom vedomí, že nám pomôže, aby sme tento náš boj úspešne a víťazne dobojovali.“*⁹⁰ Ústavu z roku 1948 přijal parlament jednomyslně. Vytvořením systému česko-slovenských vztahů byl odstraněn princip rovného s rovným a zároveň se projevila nedůvěra českých nacionalistů ke slovenským poměrům. Postavení Slovenských národních orgánů se stalo horším, než jaké měly podle třetí pražské dohody.⁹¹ Základní zásady uvedené v úvodních člancích Ústavy 9. května charakterizují slovenské orgány takto: *„Slovenské národní orgány – Slovenská národní rada a Sbor pověřenců – jsou*

---

⁸⁸ Pekník Miroslav: *Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 202

⁸⁹ Kaplan Karel: *Příprava Ústavy 1946-1948*, Soubor dokumentů, Svazek 7, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1993, str. 8

⁹⁰ Procházka Vladimír: *Návrh ústavy Československé republiky*, 1. vydání. Praha: Ústřední akční výbor Národní fronty Čechů a Slováků 1948, str. 8

⁹¹ Kaplan Karel: *Pravda o Československu 1945-1948*, 1. vydání. Panorama Praha 1990, str. 192

*orgány jednotného státu, kterými pracující lid Slovenska vykonává na území Slovenska státní moc a uskutečňuje budování socialismu na Slovensku jako součást socialistické výstavby celého státu. Slovenské národní orgány zabezpečují v duchu lidové demokracie rovnoprávnost Čechů a Slováků a jsou představiteli svébytnosti slovenského národa.*⁹² Oba tyto orgány Slovenska měly povahu nejvyšších orgánů státní moci a správy, jakou jim přiznávala Ústava podle vymezených pravomocí.

Ústava 9. května charakterizovala Slovenskou národní radu jako národní orgán státní moci lidově demokratického státu, voleného a kontrolovaného pracujícím lidem, který měl dohlížet, jak Sbor pověřenců a všechny orgány státní správy plní úkoly na Slovensku. Kompetence slovenských národních orgánů byly ještě více zredukovány, příkladem bych uvedla kapitolu pátou, podle které byla zákonodárná pravomoc SNR zúžena pouze na záležitosti kulturní.⁹³ Plnila zejména takové úkoly, které se týkají hospodářské a kulturní výstavby socialismu, vytyčené Komunistickou stranou Československa a vládou republiky, v zájmu rozvoje nejen Slovenska, ale i celého státu.⁹⁴ Na slovenské národní orgány neustále dohlížely centrální československé orgány. SNR byla volena pracujícím lidem Slovenska podle zásady přímého, obecného, rovného volebního práva s tajným hlasováním. Její pravomoc, která byla dána taxativně, spočívala ve výkonu moci zákonodárné ve věcech národních a regionálních.⁹⁵

- a) Péče o rozvoj kultury národa, a to vědy a umění; péče o historické památky; knihovnictví a musejnictví; péče o odbornou výchovu v oboru domácího průmyslu a lidového umění; péče o věci slovenských duševních pracovníků.
- b) Péče o národní, střední, odborné a umělecké školství v rámci zákonů; péče o školy mateřské a jesle; péče o lidovému, sport, tělovýchovu, cestovní ruch a turistiku.
- c) Veřejné zdravotnictví a sociální péče (vyjma věcí jednotně upravených zákony NS pro celé území republiky).
- d) Fondy a nadace (pouze na území Slovenska).

---

⁹² Moural Jan: *Slovenské národní orgány*, 1. vydání. Státní nakladatelství politické literatury Praha 1958, str. 18

⁹³ Čapka František: *Nástin vztahů Čechů a Slováků*, 1. vydání. Brno: CERM 2000, str. 30

⁹⁴ Moural Jan: *Slovenské národní orgány*, 1. vydání. Státní nakladatelství politické literatury Praha 1958, str. 22

⁹⁵ Gronský Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B (1948-1968)*, 2. vydání. Praha: Karolinum 2002, str. 37 (ustanovení § 96 ústavního zákona č. 150/1948 Sb.)

- e) Slučování a rozlučování obcí a okresů, změn i úpravy jejich hranic; věci místopisné.
- f) Technické otázky výstavby obcí a měst, stavební předpisy (vyjma věci patřících do jednotného hospodářského plánu); zřizování rybníků, vodovodů a kanalizací.
- g) Zvelebování půdy (kromě věcí spadajících pod jednotný hospodářský plán); ochrana zemědělství a lesnictví před živelnými pohromami a škůdci; veterinářství a péče o chov hospodářského zvířectva; ovocnářství a pastvinářství; rybolov a myslivost; ochrana lesního a polního majetku.
- h) Řemeslo a maloobchod v případě, že převažuje osobní výkon podnikatele, věci místních trhů (nesmí tím být dotčena celostátní úprava pracovního práva, obchodu, živností a distribuce).
- i) Výzkumnictví a statistika v případě zvláštního zájmu Slovenska.
- j) Věci sirotčí a poručenské.⁹⁶

SNR zasedala v Bratislavě, výjimečně mohla být svolána do jiného místa předsedou vlády. Poslanci byli voleni na 6 let a jejich počet se rovnal 100.⁹⁷ Zákon zároveň určoval, které činnosti a funkce nebyly slučitelné s funkcí poslance Slovenské národní rady. Nesměli svůj mandát vykonávat prostřednictvím jiné osoby, ale měli možnost se jej kdykoliv vzdát. Za výkon mandátu jim příslušel nárok na náhradu.⁹⁸ V Ústavě nebyla ani zmínka o možnosti rozpuštění Slovenské národní rady. Zasedání svolával předseda vlády, který zároveň mohl na základě usnesení vlády rozpustit SNR (poté se ale musely konat do 60 dnů od rozpuštění nebo od konce volebního období SNR nové volby). První zasedání muselo být svoláno nejdéle do 4 týdnů od konání voleb.⁹⁹ Schůze byly veřejně přístupné, neveřejné se mohly konat pouze v případech uvedených v jednacím řádu. Usnášet se mohla SNR pouze v přítomnosti nejméně poloviny všech poslanců, přičemž k přijetí usnesení stačila většina hlasů. Vnitřní záležitosti SNR řídilo Předsednictvo, stejně tak i její veškerou činnost.¹⁰⁰ Členové vlády spolu s předsedou byli oprávněni

---

⁹⁶ Gronský Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B (1948-1968)*, 2. vydání. Praha: Karolinum 2002, str. 37 (ustanovení § 96 ústavního zákona č. 150/1948 Sb.)

⁹⁷ Moural Jan: *Slovenské národní orgány*, 1. vydání. Státní nakladatelství politické literatury Praha 1958, str. 23

⁹⁸ Gronský Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B (1948-1968)*, 2. vydání. Praha: Karolinum 2002, str. 38 (ustanovení § 101 ústavního zákona č. 150/1948 Sb.)

⁹⁹ Ustanovení § 102 ústavního zákona č. 150/1948 Sb., tamtéž, str. 38

¹⁰⁰ Ustanovení § 103 ústavního zákona č. 150/1948 Sb., tamtéž, str. 38

účastnit se jakékoliv schůze SNR nebo jejich výborů. Stejně právo tak měl Sbor pověřenců. Zákony SNR mohl navrhnout Sbor pověřenců, skupina poslanců nebo vláda. Každý návrh zákona SNR musel být předložen Předsednictvu Národního shromáždění a předsednictvu vlády, kteří se o něm měli vyslovit do 14 dnů, zejména měla právo veta v případě, že by návrh zákona přesahoval rozsah pravomoci SNR, byl v rozporu se zákony nebo odporoval ústavě. O případných sporech rozhodoval dohodovací výbor složený z 10 českých a 10 slovenských poslanců.¹⁰¹ Zákony SNR byly vyhlášovány ve Sbírce zákonů a nařízení SNR do osmi dnů od jejich podpisu a platnosti nabývaly vyhlášením.¹⁰² Nejasné záležitosti mohla SNR probírat se svým předsedou, popř. se členy představenstva Sboru pověřenců, kteří byli povinni radit jí ve věcech její působnosti.

Ústava 9. května vznikala ve velmi namáhavých podmínkách, v době, kdy veškerá rozhodovací pravomoc byla v rukou komunistů.¹⁰³ Počáteční práce na ni začaly již v době, kdy se československý stát vzpamatovával z války. Ale i přesto Ústava neodmítala vše staré, zakotvené v Ústavě 1920. Mnohá ustanovení dokonce svým charakterem souhlasila s nově vznikajícím socialistickým řádem v Československu a bývá považována za jakýsi mezistupeň mezi ústavou socialistickou a ústavou kapitalistickou.¹⁰⁴ Jak jsem již zmínila, komunistická nadvláda, která zde po únoru 1948 panovala, umožnila komunistům prosazovat jejich vůli i v oblasti přípravy nové ústavy. V této době veškeré orgány moci výkonné, vládní i zákonodárné byly obsazeny komunisty. Vzhledem k politickému dění však komunisté byli nuceni přijmout dokument původní, se všemi návrhy ovlivněnými únorem a květnem 1948. Vedení KSČ v březnu 1948 rozhodlo o zrušení zásady, že k přijetí ústavy je zapotřebí kladné vyjádření alespoň poloviny slovenských poslanců.¹⁰⁵ Velké výhrady vůči návrhu ze strany komunistů projevil i prezident Edvard Beneš. Prohlásil, že nepodepíše ústavu, která deformuje politický systém a je nedemokratická. „Komunisté se snažili, aby nová ústava byla vnímána

---

¹⁰¹ Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: PF Mateja Bela 2001, str. 299

¹⁰² Gronský Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B (1948-1968)*, 2. vydání. Praha: Karolinum 2002, str. 40 (ustanovení § 111 ústavního zákona č. 150/1948 Sb.)

¹⁰³ Měchýř Jan: *Slovensko v Československu, Slovensko-české vztahy 1918-1991*, 1. vydání. Praha: Práce 1991, str. 79

¹⁰⁴ Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání v letech 1944-1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 238

¹⁰⁵ Kaplan Karel: *Pravda o Československu 1945-1948*, 1. vydání. Panorama Praha 1990, str. 191

*jako výsledek svobodného demokratického procesu. Akční výbory Národní fronty proto ještě v průběhu dubna 1948 svolávaly veřejné schůze, na nichž probíhala veřejná diskuze o připravované ústavě. Tato veřejná debata měla podpořit legitimitu nové ústavy a umlčet hlasy odpůrců hovořící o nedemokratičnosti nové úpravy.*¹⁰⁶

Odchod prezidenta Beneše z funkce v červnu 1948 tak i nepřímo souvisel s přijetím nové ústavy. Ústava byla přijata a schválena 246 hlasy poslanců Ústavodárného národního shromáždění dne 9. května 1948, ale prezident Beneš své slovo dodržel a ústavu nikdy nepodepsal. Tím se stala součástí právního řádu až po 2. červnu 1948, kdy došlo k abdikaci prezidenta Beneše. Namísto něj jej podepsal jeho nástupce, Klement Gottwald.¹⁰⁷

Mezi jednoznačné klady ústavy patřilo zejména to, že Slováci byli samostatným národem, s vlastním jazykem a kulturou, národní práva a další jejich vývoj byl zaručen. Slováci tak tvořili jeden ze dvou národů Československa, jejichž poslání bylo jasně dáno ústavou, a to: „*Československá republika je jednotný stát dvou rovnoprávných národů, Čechů a Slováků.*“¹⁰⁸ Dalším bezesporu kladem bylo, že slovenské národní orgány byly nadány rozsáhlými pravomocemi, zejména mocí zákonodárnou (SNR), ale i mocí vládní a výkonnou (Sbor pověřenců). Zároveň však musím zmínit zápor nové ústavy, a to, že slovenské národní orgány byly zcela pod absolutní kontrolou československé vlády a tím vlastně nemohly být až tak úplně samostatné. Teprve Ústava 9. května zakotvila změny předjímané jednáním Národní fronty a pražskými dohodami po té legislativní stránce. Slovenské národní orgány změnami v ústavě již nedisponovaly takovými kompetencemi, jaké měly dle první či druhé pražské dohody. Dokonce i třetí pražská dohoda dávala slovenským orgánům větší pravomoci nežli ústava. Nedá se říci, že by Slovákům byla upírána jejich národnostní práva a svobody, obsah ústavy ale nebyl shodný s jejich představami o společném národu s Čechy. Česká strana si vůči nim neustále udržovala řídicí postavení. Slovákům byla ústavou přiznána řada práv v mnoha oblastech, problémem ovšem bylo, že k veškerým úkonům potřebovali jakýsi

---

¹⁰⁶ Procházka Vladimír: *Návrh ústavy Československé republiky*, 1. vydání. Praha: Ústřední akční výbor Národní fronty Čechů a Slováků 1948, str. 3

¹⁰⁷ Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání v letech 1944-1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 240

¹⁰⁸ Gronský J.: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B (1948-1968)*, 2. vydání. Praha: Karolinum 2002, str. 14 (ustanovení čl. 2 odst. 1 ústavního zákona č. 150/1948 Sb.)

„souhlas shora“.¹⁰⁹ Ústava 1948 zdůraznila vymezení úkolů a pravomocí SNR, její úlohu jako národního orgánu zákonodárného. SNR sice neměla oprávnění jmenovat a odvolávat sbor pověřenců, ale probírala otázky budování socialismu na Slovensku a plnění úkolů Sborem pověřenců.¹¹⁰

3.4 SNR po přijetí Ústavy 1948 až do roku 1956

Postavení Slovenské národní rady a dalších slovenských orgánů se po roce 1948 velice změnilo a nyní o něm rozhodovalo pražské centrum. SNR i ostatní orgány prošly v letech 1948 až 1967 mnohými změnami, zejména administrativními. Změny se týkaly hlavně vnitřní struktury, jejich postavení a pravomocí v rámci Slovenska. Složení SNR se zásadním způsobem změnilo již v době převratu v únoru 1948. Funkce předsedy SNR byl zbaven Dr. Josef Lettrich, po převratu ztratilo mandát poslance 25 poslanců. V této době se, stejně jako v roce 1946, nekonaly přímé volby do Slovenské národní rady, ale byla doplněna o členy podle výsledků voleb do Národního shromáždění. Po těchto volbách, které se konaly 30. května 1948, došlo k rekonstrukci Slovenské národní rady i Sboru pověřenců.¹¹¹ Do působnosti slovenských národních orgánů zasáhl zákon č. 280/1948 Sb. z 21. prosince 1948 o krajském zřízení, dle kterého se území ČSR rozdělilo na 19 krajů, zrušily se krajské národní výbory v Čechách i na Moravě, zrušilo se krajské zřízení. Zároveň došlo k částečné decentralizaci vládní a výkonné moci.¹¹²

V období od únorového převratu až do vydání ústavního zákona o slovenských národních orgánech, tj. od 1948 do roku 1956, byla vydána Slovenskou národní radou řada zákonů. Velký význam měl zákon č. 14/1949 Sb. z. SNR, který řešil jednu z politicky důležitých otázek, a to územní organizaci okresů na Slovensku. Zákon s celostátní platností rozdělil území státu na šest krajů, dále rozdělených na okresy. S tímto zákonem bylo zapotřebí vytvořit i potřebné okresní

---

¹⁰⁹ Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání v letech 1944-1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 244

¹¹⁰ Moural Jan: *Slovenské národní orgány*, 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství politické literatury 1958, str. 21

¹¹¹ Štefánský Michal: *Postavenie SNR v rokoch 1948-1967*, str. 149 (In Pekník Miroslav a kolektiv, *Slovenské národné rady*, 1. vydání. Bratislava: Národné literárne centrum - Dom slovenskej literatúry 1998)

¹¹² Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela 2001, str. 320

a krajské národní výbory. Další zákony upravovaly zejména organizaci a zařízení v oblasti kultury, školství a vědy. Jako příklad bych uvedla zákon o zestátnění Slovenského národního musea v Turčianskom Martině, o Slovenském museu v Bratislavě, o Matici České nebo o organizaci a územním obvodu městského národního výboru ve Vysokých Tatrách.¹¹³

Omezování pravomocí slovenských národních orgánů bylo zapříčiněno direktivním řízením a plánováním. V roce 1951 byla zrušena některá místní a hlavní ředitelství. Železniční doprava a odvětví těžkého průmyslu bylo od roku 1952 centrálně řízené z Prahy. Současně bylo vydáno nařízení č. 36/52 Sb., které omezilo působnost Slovenského plánovacího úřadu.¹¹⁴ Územní členění státu, direktivní způsob plánování a řízení a asymetrický model státoprávního uspořádání mělo za následek, že v letech 1951-1953 došlo k omezení činnosti SNR. Důkazem tomu je např., že SNR svolala v roce 1950 pouhá 4 zasedání, z toho jedno slavnostní. V roce 1952 se konalo jedno slavnostní a jedno pracovní zasedání, podobně tomu bylo i v roce 1953. S omezením činnosti souvisí i fakt, že SNR přijala malé množství zákonů. V letech 1950 – 1953 byly přijaty pouze dva zákony, ale v roce 1951 a 1952 žádný. Pozastavení činnosti SNR bylo způsobeno dvěma skutečnostmi. Jako první bych uvedla, že v tomto období docházelo i k omezování činnosti Národního shromáždění. Zákonné normy, které schvaloval parlament, byly nahrazovány nařízeními a vyhláškami jako opatření strany a vlády. Druhou skutečností byla souvislost s kampaní proti tzv. slovenskému buržoaznímu nacionalismu. Kampaň začala v roce 1950 a směřovala proti předsedovi Sboru pověřenců G. Husákovi, předsedovi SNR K. Šmidkemu, pověřenci L. Novomeskému a D. Okálimu. Tato kampaň měla za následek, že před volbami do Národního shromáždění v roce 1954 měla SNR pouze 85 poslanců z původních 100. Chybějící poslanci byli odvoláni z důvodu slovenského a později ukrajinského buržoazního nacionalismu. Původní záměr souvisel s konstrukcí příprav velkých soudních procesů politiků a měl být součástí velkého mezinárodního spiknutí. Soudní proces v roce 1954 měl výlučný vnitrostátní aspekt. Po procesu s G. Husákem bylo přijato usnesení, aby J. Púll a J. Bránik byli odvoláni z funkce a nadále nemohli na Slovensku

---

¹¹³ Štefánský Michal: *Postavenie SNR v rokoch 1948-1967*, str. 207 (in Pekník M. a kolektiv: Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008

¹¹⁴ Tamtéž, str. 211

pracovat. Kampaň a obvinění z buržoazního nacionalizmu sloužilo vedení KSČ, kterému tím bylo umožněno značnou část slovenských politiků vyřadit z aktivního politického života.¹¹⁵ Rok 1954 byl zásadní i z jiných důvodů. Dne 26. května 1954 byl Národním shromážděním přijat ústavní zákon č. 26/1954 Sb., o volbách do NS a o volbách do SNR. Doposud stanovené počty poslanců obou orgánů, které byly stanoveny Ústavou 9. května na 300 poslanců v Národním shromáždění a 100 poslanců v SNR, byly nahrazeny tak, aby 1 poslanec NS i SNR připadl na 35 000 obyvatel. Volební právo aktivní příslušelo občanům starším 18 let, pasivní pak občanům starším 21 let. Zároveň s tímto zákonem byl přijat zákon č. 27/1954 Sb., o volbách do NS a tím došlo k završení sovětizace československého volebního systému.¹¹⁶

Kroky Slovenské národní rady a dalších slovenských orgánů vedených KSČ, zejména v předvolebním období, směřovaly k tomu, aby mohla být stabilizována situace uvnitř politiky. Politici svou činnost označili jako zvýšení pravomoci SNR a Sboru pověřenců. Úprava se dotýkala výkonné moci Sboru pověřenců a zákonodárné moci SNR, zvýšením pravomocí slovenských orgánů v oblasti školství, kultury, zdravotnictví, potravinářského průmyslu a výkupu. Takto zintenzivněnou pravomoc slovenských orgánů potvrdil úřad ÚV KSČ 4. června 1956, a to se promítlo i do zákona Národního shromáždění č. 33/1956 Sb. a vládního nařízení č. 34/1956.¹¹⁷

4 Změny roku 1956 (ústavní zákon č. 33/1956 Sb.)

4.1 XX. sjezd KSSS

Na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu, který se konal ve dnech 14. – 26. února 1956, docházelo k přehodnocení dosavadní politiky SSSR. Krom tradičního programu sjezdu zazněla i ostrá kritika z úst Nikity Chruščova¹¹⁸ na tzv. kult osobnosti (J. V. Stalina), byla odmítnuta stalinská teze o neustálém

---

¹¹⁵ Štefánský Michal: *Postavenie SNR v rokoch 1948-1967*, str. 213 (In Pekník M. a kolektiv, Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008)

¹¹⁶ Gronský Ján.: *Dokumenty k ústavním dějinám Československa II/A, 1948-1968*, 2. vydání. Praha: Karolinum 2002, str. 131-133

¹¹⁷ Štefánský Michal: *Postavenie SNR v rokoch 1948-1967*, str. 156 (In Pekník M. a kolektiv, Slovenské národné rady, 1. vydání. Bratislava: Národné literárne centrum - Dom slovenskej literatúry 1998)

¹¹⁸ Nikita Sergejevič Chruščov byl sovětský politik a vůdce, který v letech 1953 až 1964 zastával funkci prvního tajemníka ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu (ÚV KSSS)

zostřování třídního boje a poodhaleny některé zločiny stalinismu.¹¹⁹ Českoslovenští komunisté se však obávali nějakých volnějších diskuzí na toto téma, které by mohlo vést k dalšímu zpochybňování osob komunistického režimu. Bylo víc než jasné, že Chruščovova zpráva bude i v příštích pár týdnech velmi diskutovaným tématem. Vedení komunistické strany se po příjezdu z Moskvy snažilo zamlčet veškeré podrobnosti ze sjezdu, zejména obsah Chruščovovy zprávy. Koncem března 1956 došlo k částečnému seznámení členů s projevem a otevřenějším diskusím v rámci celé KSČ. Stalo se tak na nátlak většiny členů komunistické strany, avšak z obsahu Chruščovovy zprávy byli všichni otřeseni a ztratili veškerou důvěru v KSS.¹²⁰ Náhlá a neočekávaná změna postojů SSSR po XX. sjezdu KSSS vyvedla z míry i ostatní politiky socialistických zemí. Uvědomovali si, že i oni podnikali v minulosti různé kroky k prosazování stalinizmu a nyní je jim to přítěží. Proto dne 30. března 1956 přijal Ústřední výbor KSČ usnesení, které ukládalo povinnost přijmout opatření zvyšující pravomoci slovenských národních orgánů.¹²¹ V návaznosti proběhla v následujících dnech 19. – 20. dubna 1956 další jednání KSČ týkající se závěru XX. sjezdu KSSS. Výsledkem jednání byla přiznání dalších představitelů ÚV KSČ, kteří uznali odpovědnost za dosavadní vývoj v Československu a navrhli částečné změny, zejména v justici, administrativě a ekonomice.

Na dalším jednání ÚV KSČ bylo 4. června 1956 rozhodnuto, že bude provedena na základě jednání konaných v dubnu, úprava vztahů mezi ústředními orgány a slovenskými orgány. Základem úprav se měl stát Košický vládní program a jeho asymetrický model uspořádání, čímž by došlo k rozšíření pravomocí slovenských národních orgánů. Pro SNR to mělo znamenat vyproštění se z centrální nadvlády a získání práva na svolávání a odvolávání Sboru pověřenců. Změnit se mělo i povolávání, odročování a rozpouštění SNR. Uvažovalo se také o změně ustanovení § 36 ústavy tak, aby zákony vydané SNR nezůstaly bez povšimnutí. Ústřední výbor KSČ také pokládal za příhodné učinit decentralizaci slovenské správy.¹²²

---

¹¹⁹ Gronský Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B., 1948-1968*, 2. vydání. Praha: Karolinum 2002, str. 149

¹²⁰ Prokop Tomek: *50. léta druhá společenská krize - vliv závěrů XX. sjezdu KSSS*; Totalita.cz: [online] <http://www.totalita.cz/50/50_01_010.php> [cit. 12.3.2013]

¹²¹ Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela 2011, str. 333

¹²² Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání 1944-1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 259

4.2 Celostátní konference KSČ

Celostátní konference, která byla svolána ve dnech 11. – 15. června 1956 pod hesly „demokratizace“ či „náprava chyb“ nebo „upevnění socialistické zákonnosti“¹²³ utišila tehdejší situaci. Důvodem svolání byla obava ze strany komunistů, aby nedošlo ke svolání mimořádného sjezdu své strany. Ale výsledky jednání byly velmi slabé. Ukázalo se, že na jednání byla probírána samá, ne příliš podstatná témata a že skutečně zásadní změny nelze očekávat. Celé politické vedení a jeho všeobecná nechuť vedla jen k omezené úpravě trestního práva. *„Konference následně podrobila kritice závěry třetí pražské dohody, které se promítly do ústavního zakotvení česko-slovenského poměru v Ústavě 9. května a vyslovila se pro změnu tohoto stavu. Komunisté si od připravovaných změn slibovali uklidnění nervozity ve státě a utlumení kritických hlasů vůči režimu, přinejmenším na Slovensku.“*¹²⁴ Celostátní konference však probírala pouze náhradní problémy, mezi kterými stál v popředí požadavek odstranění nadměrné centralizace v řízení společnosti a státu a požadavek na rozvoj socialistické demokracie. V důsledku usnesení celostátní konference KSČ v červnu 1956 byl přijat ústavní zákon č. 33/1956 Sb., o slovenských národních orgánech.¹²⁵

4.3 Ústavní zákon č. 33/1956 Sb., o slovenských národních orgánech

Na konci července roku 1956 přijalo Národní shromáždění ústavní zákon 33/1956 Sb., o slovenských národních orgánech. Hlavním úkolem vzniku nové úpravy bylo, že nahradil pátou kapitolu Ústavy 9. května a formálně upravil a změnil postavení SNR. V ustanovení § 1 odst. 1 stanovil, že: *„Slovenská národní rada je národním orgánem štátnej moci na Slovensku.“*¹²⁶ Zákonodárnou pravomoc vykonávala dle ústavního zákona SNR ve věcech regionální nebo národní povahy, vyžadovala-li to věc zvláštní úpravu vzhledem ke slovenským specifikům. Pravomoc dle nové úpravy vykonávala SNR v těchto záležitostech:

- a) schvalovala zákony SNR,

---

¹²³ Gronský Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B. (1948 - 1968)*, 2. vydání. Praha: Karolinum 2002, str. 149

¹²⁴ Tamtéž, str. 150

¹²⁵ Tamtéž, str. 150

¹²⁶ Tamtéž, Ustanovení § 1 odst. 1 ústavního zákona 33/1956 Sb., o slovenských národních orgánech, str. 150

- b) upravovala personální obsazení Sboru pověřenců nebo jednotlivých pověřenců a určovala jejich počet,
- c) rozhodovala o plánu rozvoje národního hospodářství na Slovensku,
- d) řídila rozpočet Slovenska,
- e) rozebírala informace od Sboru pověřenců nebo jednotlivých pověřenců v záležitostech socialistické výstavby,
- f) a jako poslední měla v rámci zákonodárné působnosti zabezpečovat v duchu rovnoprávnosti příznivé podmínky pro občany maďarské a ukrajinské menšiny.¹²⁷

Volební období poslanců Slovenské národní rady bylo šestileté a to tak, že jeden poslanec SNR připadal na 35 000 obyvatel, stejně jako dle ústavního zákona č. 26/1954 Sb., o volbách do Národního shromáždění a o volbách do Slovenské národní rady. Oproti Ústavě 9. května tak nebyl udán přesný počet poslanců a odvíjel se podle počtu obyvatel.

Slovenská národní rada podle nového ústavního zákona omezila svou závislost na centrální vládě. Vláda ztratila oproti SNR právo veta nad návrhy zákonů SNR a zákony nyní podepisoval předseda SNR, předseda Sboru pověřenců a odpovědný pověřenec.¹²⁸ Předsednictvo Národního shromáždění i podle nové úpravy mělo kontrolovat ústavnost zákonů SNR. Oproti ustanovením Ústavy 9. května nyní samo jmenovalo jednotlivé pověřence SNR i Sbor pověřenců Národní shromáždění, nikoliv vláda. K prohloubení pravomoci došlo zejména u předsednictva SNR. To doposud pouze řídilo zasedání SNR a mělo na starost vnitřní záležitosti. Nyní také svolávalo a ukončovalo zasedání SNR. V případech, kdy by Slovenská národní rada nezasedala, náleželo právo jmenovat a odvolávat Sbor pověřenců a jednotlivé pověřence předsednictvu SNR.¹²⁹ Zákony SNR vykonával Sbor pověřenců prostřednictvím nařízení.

Postoj mezi slovenskými národními orgány a ústředními československými orgány dle ústavního zákona 33/1956 Sb. měl nově přinést posílení pravomoci

---

¹²⁷ Gronský Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B. (1948 - 1968)*, 2. vydání. Praha: Karolinum 2002, ustanovení § 2 ústavního zákona 33/1956 Sb., o slovenských národních orgánech, str. 150

¹²⁸ Ustanovení § 16 ústavního zákona č. 33/1956 Sb., o slovenských národních orgánech, tamtéž, str. 153

¹²⁹ Ustanovení § 11 ústavního zákona č. 33/1956 Sb., o slovenských národních orgánech, tamtéž, str. 152

slovenských národních orgánů, ovšem v praxi to příliš velkou změnu neznamenal. Veškeré změny v Ústavě 1948 sice „na oko“ znamenaly posílení pravomocí slovenských orgánů, ovšem realita byla jiná a i přesto, že vláda ztratila právo odvolávat a jmenovat Sbor pověřenců nebo právo vetovat návrhy zákonů SNR, stále zde existovala možnost kontroly SNR prostřednictvím předsednictva Národního shromáždění, které i nadále bylo vrcholným orgánem provádějícím kontrolu ústavnosti.¹³⁰ J. Měchýř to okomentoval slovy: „*Zákon zdánlivě posílil pravomoc Slovenské národní rady i Sboru pověřenců. Ale i při bedlivějším čtení zjistíme, že i nadále byly tyto orgány chápány jako jeden ze článků (fakticky zbytečný) jednotné centralizované moci. I nadále mohly jen specifikovat (Jak? Kde?) centrální plán, konkretizovat směrnice ústředních orgánů. Měly pečovat o kulturní rozvoj Slovenska – to ovšem mohla zajistit Matice slovenská či kterákoliv jiná instituce. Litera zákona mohla znít slovensky, duch zákona zůstával komunisticko-centralistický.*“¹³¹ I přesto, že si ústřední orgány zachovaly velmi silnou kontrolní pravomoc vůči slovenským národním orgánům, odborníci se shodují, že přijetí ústavního zákona č. 33/1956 Sb., o slovenských národních orgánech přineslo velké pozitivum. Dalších úprav pravomocí se dočkala Slovenská národní rada až v roce 1960 přijetím nového ústavního zákona.

5 Slovenská národní rada a socialistická ústava (1960)

5.1 Vztah obou národů před přijetím nové socialistické ústavy

Po roce 1948 fakticky až do roku 1968, kdy byl přijat zákon o československé federaci, vedení KSČ uplatňovalo zásadu obsaženou v dokumentu o politickém zvýšení pravomocí slovenských národních orgánů ze 4. června 1956. Vztah ústřední vlády a slovenských národních orgánů vycházel ze zásady, že taxativní vymezení pravomocí slovenských národních orgánů nepřichází v úvahu. Podnět k vypracování a projednání nové ústavy přišel od Komunistické strany Československa. A právě proto, že KSČ stála v čele pracujícího lidu, inspirovala ho a vedla sílu odboje, zvítězil socialismus.¹³² Definitivní nastolení socialismu si vyžadovalo i vypracování nové ústavy, která by zakotvila veškeré změny

---

¹³⁰ Měchýř Jan: *Slovensko v Československu, Slovensko-české vztahy 1918-1991*, 1. vydání. Praha: Práce 1991, str. 83

¹³¹ Tamtéž, str. 83

¹³² Zdeněk Jičínský – Pavel Levit: *Socialistická ústava ČSSR*, 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství politické literatury 1961, str. 5

a poznatky, ke kterým došlo během vlády komunistů od roku 1948. Z. Zdobinský uvádí, že Ústava 9. května měla být nahrazena, protože „...*prudký, všestranný rozvoj naší společnosti a státu zapříčinil, že ústava byla v poměrně krátké době dvanácti let překonána.*“¹³³ Obdobným způsobem reagoval V. Procházka, který argumentoval: „*Od uzákonění Ústavy 9. mája prešlo vyše dvanásť rokov, v priebehu ktorých socialistické výrobné vzťahy nadobudli v Československu rozhodujúcu prevahu. Tým sa dosiahol v podstate cieľ, ktorý si Ústava 9. mája vytýčila. Ústava 9. mája bola týmto vývojom už nejakú dobu prekonalá....*“¹³⁴ Jako hlavní důvod vzniku nové ústavy byl považován fakt, že Komunistická strana, která získala v rámci své působnosti v Národní frontě vedoucí postavení, chtěla, aby došlo k jejímu ústavněprávnímu zakotvení.

Vypracování nové ústavy započalo na podzim roku 1959. Hlavní přípravu prováděla komise, složená z významných právníků a ekonomů. Podle původního plánu měla být ústava vypracována po vzoru stalinské ústavy SSSR z roku 1936, jenže stalinská ústava nezakotvovala vedoucí úlohu komunistické strany a to byl problém. Hlavním principem, kterým se komise řídila při zpracovávání nové ústavy, bylo zakotvení vedoucí úlohy KSČ.

5.2 Právní normy předcházející Ústavě 1960

Komunistická strana a její orgány se na konci padesátých let usnesly, že již došlo k „dovršení vítězství socialistických výrobních vztahů a proto je nezbytné přikročit k vypracování a přijetí nové, tzv. socialistické ústavy.“¹³⁵ Předtím, než došlo k projednání a schválení nové ústavy, dosavadní Národní shromáždění připravilo právní normu, která měla provést důležité změny voleb do SNR, národních výborů a Národního shromáždění. Národní shromáždění tak 9. dubna 1960 přijalo ústavní zákon č. 35/1960 Sb., o změně ústavního zákona o volbách do NS a o volbách do SNR a ústavního zákona o národních výborech.¹³⁶ Tento zákon přinesl změny v tom, že volební obvody pro volby do NS na Slovensku

---

¹³³ Zdobinský Stanislav a kolektiv, *Československá ústava, historie a současnost*, 1. vydání. Praha: Svoboda 1989, str. 44

¹³⁴ Procházka Vladimír: *Socialistická ústava Československa a cesta k nej*, str. 19 (In Beránek Petr, Češi a Slováci Státoprávní uspořádání v letech 1944 – 1969, str. 267)

¹³⁵ Schelle Karel, Vojáček Ladislav: *Právní dějiny na území Slovenska*, 1. vydání. Ostrava-Přívoz: Key 2007, str. 343

¹³⁶ Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání v letech 1944-1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 268

byly zároveň volebními obvody pro volby do SNR a volby se konaly v týž den.¹³⁷ Zároveň s tímto zákonem byly vydány i tyto zákony: zákon č. 37/1960 Sb., kterým se změnil zákon o volbách do NS, zákon č. 39/1960 Sb., o volbách do národních výborů a zákon SNR č. 38/1960 Sb., kterým došlo ke změně zákona SNR o volbách do SNR.

5.3 Socialistická ústava 1960 (ústavní zákon č. 100/1960 Sb.)

První projednávání návrhu ústavy probíhalo ve dnech 7. – 8. dubna 1960 na zasedání ÚV KSČ. Prezident Novotný zde předložil své požadavky, ve kterých shrnul veškeré principy, z nichž měla nová ústava vycházet: *„Socialistická ústava bude vyjadřovat vůli celé socialistické společnosti vedené dělnickou třídou a její stranou... V tom... se od základu liší od ústav buržoazních, které frázemi o svobodě a demokracii zakrývají, že ve skutečnosti jsou nástrojem třídního panství buržoazie nad vykořisťovanými a potlačovanými masami pracujícího lidu... Československá republika je státem diktatury dělnické třídy.. je prosta jakýchkoliv pozůstatků liberalistických, pseudodemokratických principů dělby moci...“*¹³⁸ Návrh nové ústavy se odvíjel od současné situace společnosti, ke kterému v průběhu let dospěla. Ústřední výbor KSČ rozhodl, že referát, který přednesl A. Novotný na dubnovém zasedání, bude směrnicí pro konečný návrh ústavy. Po čtyřech letech mělo opět dojít k novému uspořádání slovenských národních orgánů. A. Novotný na celostátní konferenci podotkl: *„Se souhlasem a porozuměním byla přijata úprava postavení slovenských národních orgánů, která posiluje autoritu Slovenské národní rady.“*¹³⁹ Konečný návrh byl přijat 11. července 1960 a dá se říci, že všem stanoveným požadavkům bylo vyhověno.

Slovenská národní rada byla upravena v hlavě VI. socialistické ústavy 1960. Ústava již neobsahovala ujednání o slovenských národních orgánech v množném čísle, ale o slovenském národním orgánu, kterým byla právě SNR. Se Sborem pověřenců se již v ústavě nepočítalo. Národní orgán státní moci a správy na Slovensku – tak byla pojata SNR a dle A. Novotného měla vyjadřovat skutečnost,

---

¹³⁷ Gronský Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B (1948-1968)*, 2. vydání. Praha: Karolinum 2002, str. 156 (ustanovení § 1 ústavního zákona č. 35/1960 Sb., o změně ústavního zákona o volbách do NS a o volbách do SNR a ústavního zákona o národních výborech)

¹³⁸ Gronský Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B. (1948-1968)*, Referát A. Novotného na celostátní konferenci KSČ ve dnech 5. 7. – 7. 7. 1960, str. 167

¹³⁹ Tamtéž, str. 169

že: „*tak jako již existuje naprostá rovnoprávnost mezi Čechy a Slováky v oblasti politické, bylo dosaženo v mnoha směrech i vyrovnání v oblasti ekonomické*“.¹⁴⁰

Slovenská národní rada se skládala z poslanců Národního shromáždění zvolených na Slovensku, kteří byli odpovědní lidu. Volební období stanovili stejně jako volební období NS na 4 roky a sídlem Slovenské národní rady bylo zvoleno hlavní město Slovenska – Bratislava. Do působnosti SNR např. náleželo:

a) „*usnášet se v souladu s celostátním zákonodárstvím na zákonech Slovenské národní rady ve věcech národní nebo regionální povahy, pokud k zabezpečení všestranného hospodářského a kulturního rozvoje Slovenska vyžadují zvláštní úpravy;*

b) *usnášet se na zákonech Slovenské národní rady v případech, v kterých ji k tomu Národní shromáždění zmocní zákonem;*

c) *účastnit se přípravy státního plánu rozvoje národního hospodářství a v rámci státního plánu projednávat souhrnně otázky rozvoje národního hospodářství a kultury na Slovensku;*“¹⁴¹

Slovenská národní rada zasedala alespoň dvakrát do roka nebo jestliže o to žádala alespoň třetina jejich členů. Rozhodovat mohla za přítomnosti nadpoloviční většiny všech členů a k tomu, aby její usnesení bylo platné, bylo třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech přítomných poslanců.¹⁴² Poslanci mohli podávat návrhy zákonů SNR, stejně tak jako komise a předsednictvo Slovenské národní rady. K jejich platnosti bylo třeba podpisu předsedy SNR a zároveň musely být vyhlášeny do 14 dnů od jejich schválení.¹⁴³

V rámci jednotlivých činností si SNR zvolila své komise, které jí pomáhaly při plnění úkolů. Skládaly se z poslanců či politických, kulturních a jiných pracovníků a nahradily Sbor pověřenců, který byl k 30. červnu zrušen. Mezi jejich kompetence patřilo rozhodování a přijímání závazných opatření, které zřizovala na svém zasedání v plénu. Členové komise byli voleni z poslanců SNR a za předsedu komise si SNR volila zpravidla pověřence Slovenské národní rady. Poslanci

---

¹⁴⁰ Gronský Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B. (1948-1968)*, 2. vydání. Referát A. Novotného na celostátní konferenci KSČ ve dnech 5. 7. – 7. 7. 1960, ustanovení hlavy VI. ústavního zákona č. 100/1960 Sb., str. 190

¹⁴¹ Gronský Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B (1948-1968)*, 2. vydání. Praha: Karolinum 2002, str. 191 (ustanovení čl. 74 ústavního zákona č. 100/1960 Sb.)

¹⁴² Ustanovení čl. 75 a 76 ústavního zákona č. 100/1960 Sb., tamtéž, str. 192

¹⁴³ Tamtéž, ustanovení čl. 77 ústavního zákona č. 100/1960 Sb., str. 193

Slovenské národní rady byli v zásadě povinni pracovat v některé komisi SNR. Celkem si SNR zřídila osm komisí, např. Finanční a rozpočtovou komisi, Komisi pro zdravotnictví nebo Komisi pro výstavbu.¹⁴⁴

Výkonná pravomoc SNR náležela šestnáctičlennému předsednictvu, které se skládalo z předsedy, místopředsedy a ostatních členů. Předsednictvo volilo členy ze svého středu na celé volební období a zůstávalo ve své funkci i po uplynutí volebního období, dokud SNR nevytvořila nové. Za řádný výkon funkce odpovídalo předsednictvo i jeho členové a SNR jej mohla kdykoliv odvolat.¹⁴⁵ Předsednictvo plnilo zejména následující funkce:

- Vykonávalo dohled nad dodržováním a prováděním zákonů.
- Dohlíželo, zda je plněn státní plán na Slovensku.
- Jmenovalo a navrhovalo funkcionáře na Slovensku.
- Sjednocovalo a řídilo práci komisí a pověřenců SNR, zejména projednávalo jejich zprávy a připravovalo návrhy pro zasedání SNR.¹⁴⁶

Oproti předchozí úpravě, zakotvené v zákoně č. 33/1956 Sb., došlo ke změně zejména ve volebním období Slovenské národní rady, které dříve bylo upraveno jako šestileté. Jako další bych uvedla změnu projednávání a schvalování rozpočtu Slovenska, který nová socialistická ústava již vůbec nezmiňuje a některé pravomoci bývalého Sboru pověřenců nyní převzalo předsednictvo SNR. Socialistická ústava byla vypracována podle přání ÚV KSČ. Ve svém důsledku nepřinesla ve vztazích Čechů a Slováků nic dobrého. Zrušení Sboru pověřenců a značné omezení pravomoci SNR znamenalo pouhé zhoršení situace oproti roku 1956, dokonce i oproti roku 1948. Mezi slovenskými občany vyvolala socialistická ústava vlnu nepokojů a velký odpor. Pozitivní představy vyvolané mezi Slováky Košickým vládním programem se přijetím socialistické ústavy radikálně změnily. Slovenské národní orgány byly chápány již jen jako mezičlánek, který přizpůsoboval směrnice z centra – prakticky je Slovenská národní rada pouze překládala do slovenštiny. Zákonodárce spatřoval hlavní důvody nesouladu Čechů a Slováků v problému hospodářského vyrovnání, které by pomohla vyřešit industrializace Slovenska.

---

¹⁴⁴ Gronský Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B (1948-1968)*, 2. vydání. Praha: Karolinum 2002, str. 193 (ustanovení čl. 81 odst. 2 ústavního zákona č. 100/1960 Sb.); Schelle Karel, Vojáček Ladislav: *Právní dějiny na území Slovenska*, Ostrava-Přivoz: Key 2007, str. 346

¹⁴⁵ Ustanovení čl. 84 ústavního zákona č. 100/1960 Sb., tamtéž, str. 194

¹⁴⁶ Ustanovení čl. 83 a 84 ústavního zákona č. 100/1960 Sb., tamtéž, str. 193

Můžeme se setkat i s názory, které vychází z myšlenky, že kdyby se zmenšily nebo dokonce odstranily hospodářské rozdíly mezi národy, došlo by k vytvoření národa jednotného. SNR 14. července přijala zákon č. 113/1960 Sb., o jednacím a pracovním řádu, kterým byly zřízeny příslušné odbory SNR. Ustavující schůze SNR se konala ve dnech 14. – 15. července 1960¹⁴⁷ a probíhala tak, jako v dřívějších dobách před přijetím ústavního zákona. Předsedou SNR byl opět zvolen Rudolf Strechaj, který svou funkci zastával až do své smrti, kdy byl nahrazen Jozefem Lenártem. Důležitějším okamžikem se stala následující schůze SNR, která se konala 25. srpna 1960, a na které se členové představenstva dozvěděli o usnesení vlády týkající se rozsahu oprávnění předsednictva SNR jmenovat a navrhopvat státní funkcionáře na Slovensku. Rozhodující pravomoci byly stále více přesunuty na centrální vládu v Praze, přičemž ÚV KSČ prakticky rozhodoval o obsazování funkcí.¹⁴⁸

5.4 Situace po přijetí socialistické ústavy 1960

Od počátku šedesátých let se uvnitř Komunistické strany Slovenska rozmáhal odpor vůči pražskému centralismu. Slovenská část KSČ tvořila spolu se spisovateli a ekonomy jednu z hlavních sil opozice. Hlavním úsilím českého národa byla demokratizace a tržní hospodářství, zatímco slovenská opozice požadovala uznání rovnoprávnosti a uzákonění federace.¹⁴⁹ Krize v hospodářství, která se objevila v letech 1961 – 1963, změny ve funkcích v souvislosti s rehabilitacemi buržoazních nacionalistů v roce 1963 a příprava na volby do NV, to vše mělo za následek změnu v postavení SNR. Politická a ekonomická situace se neustále zhoršovala a do popředí se dostávala slovenská problematika. Slovensko procházelo neustálými změnami, zejména v hospodářství a kultuře, a to již od dob, kdy skončila válka. Na druhou stranu však „bylo popíráno právo Slováků na spravedlivý státoprávní model, který by menšímu z dvou hlavních národů Československa zajistil důstojný státní život“.¹⁵⁰ Drobné změny v oprávněních slovenských národních orgánů přinesly volby do SNR, Národního shromáždění a národních výborů v roce 1964. Vedení KSČ a KSS

---

¹⁴⁷ Stenoprotokol z 1. (ustavující) schůze SNR konané ve dnech 14. - 15. července 1960; [online] <<http://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=96733>> [cit. 12.3.2013]

¹⁴⁸ Rychlík Jan: *Češi a Slováci ve 20. Století, Česko-slovenské vztahy 1945-1992*, 2. vydání. Bratislava: Academic Electronic Press a Ústav T. G. Masaryka Praha 1998, str. 186

¹⁴⁹ Čapka František: *Nástin vztahů Čechů a Slováků*, 1. vydání. Nakladatelství ITEM, str. 31

¹⁵⁰ Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání v letech 1944 – 1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 287

se pokusilo odčinit škody vydáním usnesení ze 7. května 1964, označené jako „za plnější uplatnění Slovenské národní rady“. Závěry usnesení se po právní stránce objevily v zákoně č. 93/1964 Sb. a v zákoně SNR č. 124/1964 Sb., o jednacím a pracovním řádu SNR. V tomto zákoně se výrazně zvýšila úloha pléna SNR, kterému mělo dvakrát do roka předložit předsednictvo SNR zprávu o své činnosti a zároveň se zvětšil počet komisí SNR a jejich název se zpět změnil na pověřenectvo.¹⁵¹ Zákon mimo jiné stanovil, že komise jsou povinné vyjednávat s Národním shromážděním.

Krise v politice v Československu začala vrcholit v roce 1967. Stále více se objevovala nedůvěra lidu vůči KSČ a prezidentu Novotnému. Ten již neměl žádnou důvěru lidu, a to i zejména z důvodu jeho přístupu ke slovenským orgánům a samotným Slovákům. V srpnu 1967 při oslavě výročí Slovenského národního povstání se Novotný dopustil hrubé chyby, když *„odmítl přijmout delegaci Matice slovenské, vrátil její dar, jímž byly reprezentační dokumenty slovenské národní kultury, vynechal kladení věnců na hřbitově slovenských buditelů, nezastavil se v rodišti Jána Kollára, kde ho čekaly davy lidí, uvěřil fámě o atentátu, takže nocoval na jiném místě, než které mu připravili slovenští hostitelé.“*¹⁵² Zároveň se proslýchalo, že měl vzbudit strach ve vedení KSS před zářijovým a říjnovým zasedáním, na které mělo být řešeno jakési „zúčtování se Slováky“. V říjnu 1967 na zasedání ÚV KSČ vystoupil proti Novotnému A. Dubček. Následovala ostrá kritika Novotného režimu a opět se projevila potřeba zvýšit pravomoci slovenských orgánů. SNR byla v tomto období v obranném postavení, o které se zasloužil její předseda M. Chudík, který ale patřil k hlavním Novotného oporám na Slovensku. Kritika jeho osoby a následný požadavek na odvolání z funkce předsedy SNR se dostavily v lednu 1968. Hlavním důvodem odvolání mělo být, že jako předseda SNR nevystupoval proti omezování pravomocí Slovenské národní rady. Na svoji obranu uvedl, že *„spolupráca SNR a jej výkonných orgánov s ústrednými orgánmi štátu je založená na účelnej delbe práce, zodpovednosti a na účasti SNR*

---

¹⁵¹ Pekník Miroslav: *Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 212

¹⁵² Syndikát novinářů České republiky: [online] <<http://syndikat-novinaru.cz/12/41/109/1967/rijen>> [cit. 12.3.2013]

*na ústrednom riadení a plne zodpovedá potrebám jednotného riadenia štátu, národného hospodárstva a riešenia špecifických problémov Slovenska“.*¹⁵³

6 Slovenská národní rada a československá federace (1969)

6.1 Slovenská národní rada před vznikem federace (1968)

V lednu 1968 se konala další, 18. schůze ÚV KSČ. Bylo jasné, že komunisté pod vedením Dubčeka získávají převahu. Prezident Novotný musel z důvodu neustálé kritiky v jeho politice odejít a byl odvolán i z funkce prvního tajemníka KSČ. Konečným důvodem odchodu Novotného z funkce bylo neřešení slovenské otázky. Na jeho místo byl zvolen nový tajemník komunistické strany Alexandr Dubček.¹⁵⁴ Jeho volba byla v danou chvíli spíše jakýmsi kompromisem, protože vzhledem k požadavkům Slováků na státoprávní uspořádání bylo vhodné, aby na místo byl dosazen Slovák. Tím začal obrodný proces nazývaný Pražské jaro.

Jednání vedlo k vytvoření cesty k novému způsobu řešení slovenské otázky v Československu. Oficiální záznam ze schůze byl publikován 6. ledna 1968 v Rudém právu. Nejdůležitější pasáže ohledně pravomocí SNR představil její předseda Michal Chudík na 16. zasedání Předsednictva SNR svým členům takto: „*ÚV KSČ dále usuzuje, že v zájmu plného uplatnění jednoty českého a slovenského národa je třeba v duchu leninského učení začít rozpracovávat všechny otázky národnostní politiky v nových podmínkách.*“¹⁵⁵ Další část textu slibovala lepší podmínky pro činnost slovenských orgánů. Tyto jevy se označovaly jako posílení či zvýšení pravomocí SNR. Kladné na tomto zasedání bylo, že většina jeho účastníků kritizovala nedůstojné a nefunkční postavení SNR. Zde zazněl i požadavek J. Gajdošíka o obnově Sboru pověřenců nebo alespoň na vytvoření nového výkonného orgánu. O přímém návrhu na federativní uspořádání však nezazněla ani věta a začalo se o něm uvažovat až pod tlakem veřejnosti.¹⁵⁶ Pozitivním krokem zasedání bylo alespoň ustanovení komise vedené místopředsedou SNR Jozefem Křížem, která se výrazně propracovávala k návrhu na federativní uspořádání.

---

¹⁵³ Štefánský Michal: *Postavenie SNR v rokoch 1948 – 1967*, str. 161 (In Pekník M. a kolektiv: *Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008)

¹⁵⁴ Rychlík Jan: *Češi a Slováci ve 20. Století, Česko-slovenské vztahy 1945-1992*, 2. vydání. Bratislava: Academic Electronic Press a Ústav T. G. Masaryka Praha 1998, str. 213

¹⁵⁵ Tamtéž, str. 217

¹⁵⁶ Uher Ján: *Slovenská národná rada v roku 1968* (In Pekník M. a kolektiv: *Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 166)

Slovenská národní rada začala být v únoru velmi kritizována za nečinnost a pod tímto tlakem rezignoval ze své funkce i její předseda M. Chudík. SNR jeho abdikaci nepřijala, ale odvolala jej z funkce a zároveň pověřila vedením SNR Ing. Františka Barbírka.

Významným mezníkem v období Pražského jara se stal 15. březen 1968, kdy SNR schválila „Vyhlásenie Slovenskej národnej rady o potrebe federatívneho usporiadania“¹⁵⁷. Stanovila v ní, že „*doterajší takzvaný asymetrický model – ktorý principiálne nie je schopný vyjadriť a spravne zabezpečiť štátoprávne vzťahy dvoch rovnoprávných národov, pretože ich postavenie vyjadruje rozdielne – sa počas svojho 23-ročného uplatňovania v štátoprávnej a politickej praxi na Slovensku preukázateľne zdiskreditoval a jednotu republiky nielenže neposilňoval, ale naopak, oslaboval*“.¹⁵⁸ K vypracování zmíněného dokumentu byla ustavena komise složená z devíti příslušníků SNR a předsednictvo SNR jej přijalo dne 11. března 1968. Tímto dokumentem SNR poprvé vyslovila potřebu federalizace Československa a požadovala odstranění deformací státoprávního uspořádání, zejména uplatňování zásady rovný s rovným. Než mělo dojít k federalizaci, navrhovala SNR zejména tyto změny:

- Odtržení vládní a výkonné moci od národních orgánů Slovenska.
- Restituci institutů státních tajemníků.
- Uplatňování zásady vzájemnosti.
- Politicky a ústavně zamezit příležitosti majorizace Slováků v záležitostech státu aj.¹⁵⁹

Předsednictvo SNR počítalo při řešení slovenských otázek se dvěma etapami. První, která by měla vstoupit v platnost v lednu 1969, měla Slovensko vrátit do polohy před třetí pražskou dohodou (1945-1946). Slovensko vedle SNR, jako zákonodárneho orgánu, mělo mít i Radu pověřenců, resp. Ministry pro Slovensko. K dělbě kompetencí mezi orgány mělo dojít na základě zvláštního ústavního zákona o postavení Slovenska. Druhá etapa měla přijít po XIV. sjezdu KSČ, na kterém měla být dohodnuta celková demokratizace Československa

---

¹⁵⁷ Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání v letech 1944-1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 294

¹⁵⁸ Karel, Vojáček Ladislav: *Právní dějiny na území Slovenska*, 1. vydání. Ostrava-Prívov: Key 2007, str. 347

¹⁵⁹ Beňko Ján: *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti II.*, 1. vydání. Bratislava: Národné literárne centrum - Dom slovenskej literatúry 1998, str. 531

a ústavní změny. V rámci příprav nové ústavy se počítalo i s novým postavením Slovenska, mělo mít nyní svůj nejvyšší soud a generální prokuraturu. Na závěr jednání byla sestavena komise, která veškeré zásady shrnula do pěti článků. Obsahem požadavků v článcích bylo zejména odstranění centralizace, zřízení autonomní slovenské vlády, obnovení funkce státních tajemníků, reorganizace hospodářství aj.¹⁶⁰

V tomto dokumentu byl tedy jasně stanoven požadavek SNR na federalizaci a vzápětí schválilo Předsednictvo SNR 10. dubna 1968 podrobný harmonogram prací „na zabezpečenie legislatívnych prác vyplývajúcich z akčného programu strany a uznesenia PSNR č. 38/1968“¹⁶¹. Následovalo jmenování odborné komise pod vedením prof. Laca, která vypracovala návrh, ve kterém upustila od postupu rozděleného do dvou etap, a vytvořila návrh nový. Předsednictvo SNR jej představilo po usilovných pracích 20. května 1968. Obsahem dokumentu bylo velké množství úvah o účelu a smyslu federace, o podobě a její funkčnosti zejména vzhledem ke státoprávnímu uspořádání Čechů a Slováků. Zároveň bych chtěla zmínit, že nový návrh ústavy byl nyní pojímán jako trvalý, nikoliv jen prozatímního charakteru. Mnohem důležitějším dokumentem však byl návrh z 5. června 1968, který již obsahoval konkrétnější stanovení působnosti slovenských národních orgánů a také se zde mluvilo již o slovenské vládě a slovenských ministrech.¹⁶²

Dne 27. června 1968 se konalo 17. zasedání pléna SNR, kde namísto M. Chudíka, který byl odvolán na předchozí schůzi, jmenovali nového předsedu SNR Ondreje Klokoče. Nový ministr hned po svém nástupu prohlásil, že „Žijeme od 5. januára v prelomovom období. Zmeny, ktoré prebiehajú, si hádam nevieme dnes ani uvedomiť... Pre SNR je najdôležitejšie prejsť na nové federatívne podmienky.“¹⁶³ Hlavním bodem schůze bylo projednání akčního programu SNR, který měl vytyčit činnosti SNR během příprav federalizace. Program stanovil, že pro nejlepší řešení vztahů Čechů se Slováky a jejich vzájemné státoprávní uspořádání bude nejlepší vytvořit federativní uspořádání založené na principu rovný

---

¹⁶⁰ Rychlík Jan: *Češi a Slováci ve 20. Století, Česko-slovenské vztahy 1945-1992*, 2. vydání. Bratislava: Academic Electronic Press a Ústav T. G. Masaryka Praha 1998, str. 225

¹⁶¹ Beránek Petr: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání v letech 1944-1969*, 1. vydání. Praha: Fortuna 2011, str. 302

¹⁶² Tamtéž, str. 302

¹⁶³ Zápis z jednání SNR z 27. června 1968 [online] <<http://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/024schuz/s024035.htm>> [cit. 12.3.2013]

s rovným. Dokument za prioritní stanovil vypracování návrhu ústavního zákona o československé federaci, ve kterém by byla jasně stanovena působnost národních a federálních orgánů. SNR zároveň požadovala významnější využití národních výborů, které ústavním zákonem měly být svěřeny národním orgánům. Slovenská národní rada se tak v tomto období od ledna do srpna 1968 přihlásila k demokratizačnímu procesu a podpoře Dubčekovy vlády.¹⁶⁴

Diskuze o návrhu nového zákona se neustále protahovaly a k ničemu nevedly, proto 9. července 1968 rozhodlo předsednictvo ÚV KSČ svolat společnou schůzi s Předsednictvem ÚV KSS, kde měly být vyjasněny zbývající sporné otázky. Členové odborné komise zpracovali tyto otázky do jednoho dokumentu, který byl projednán o den později. Týkaly se zejména:

- Rozsahu zákazu majorizace.
- Rozsahu kompetencí federálních ministerstev a výborů a jejich počet.
- Podoby Federálního shromáždění.

Předsednictvo ÚV KSČ jednalo o dokumentu z 10. července 1968 na své další schůzi 16. července 1968, na které se shodlo, že předložený dokument je příliš obsáhlý a je nutné jej přepracovat. Nový dokument byl vypracován a zaslán vládě 22. července 1968. Obsahoval dohodu o rozsahu zákazu majorizace, zásady národní proporcionality v počtu pracovníků a zavedení funkce státních tajemníků ve federálních rezortech s výlučnou pravomocí.¹⁶⁵ Ústavní zákon č. 77/1968 Sb., o přípravě federativního uspořádání Československé socialistické republiky, byl přijat 24. července 1968. V rámci SNR bylo pouze stanoveno, že SNR byla oprávněna rozšířit na návrh slovenské Národní fronty počet svých členů o význačné slovenské osobnosti. Návrh zákona byl rozpracován do šesti nejdůležitějších bodů, přičemž pro moji práci byl nejdůležitější bod pátý, který se týkal národních orgánů. Nejvyššími státními orgány ČSR a SSR byly ČNR a SNR. Byly ustanoveny jako vrcholné zastupitelské orgány, které svou pravomoc vykonávaly v rozsahu určeném federální a národní ústavou. Poslední bod dokumentu dával naději

---

¹⁶⁴ Uher Ján: *Slovenská národná rada v roku 1968* (In Pekník M.: Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu, 1. vydání. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, str. 229)

¹⁶⁵ Rychlík Jan: *Češi a Slováci ve 20. Století, Česko-slovenské vztahy 1945-1992*, 2. vydání. Bratislava: Academic Electronic Press a Ústav T. G. Masaryka Praha 1998, str. 240

na vhodné uspořádání vztahů mezi Čechy a Slováky a tím vytvoření Československé federace jako velmi mocného celku.¹⁶⁶

SNR se k návrhu ze 7. srpna 1968 vyjádřila velmi kladně, pouze žádala o doplnění některých úprav, například doplnění do úvodní části návrhu iniciativu SNR, která jasně formulovala požadavek federálního uspořádání Československa; dále zabezpečení paritního složení výkonných, zákonodárných a ústavních orgánů; nedoporučovala zřízení Federálního nejvyššího soudu a Federálního generálního prokurátora atd. Dne 25. srpna 1968 se v Bratislavě konala společná schůze Předsednictva SNR s představiteli České národní rady. Oba orgány se hlásily k rozptýlení současné situace, udržení politiky navržené v lednu 1968, k okamžitému odchodu sovětských vojsk a také se dohodly na vzájemné spolupráci, aby československý zákon o federaci mohl být přijat k 28. říjnu 1968.¹⁶⁷

6.2 Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci

Národní shromáždění jednohlasně schválilo 27. října 1968 v Praze ústavní zákon o československé federaci a o tři dny později, 30. října 1968, byl tento ústavní zákon slavnostně vyhlášen a podepsán na Bratislavském hradě – za účasti prezidenta a dalších nejvyšších politických a ústavních představitelů. Ústavní zákon teoreticky doplňoval ústavu z roku 1960, prakticky však znamenal ústavu novou. V základě se obsah odrážel z návrhů SNR, vypracovaných na jaře v komisích SNR, jen v některých oblastech byly z české strany učiněny ústupky k posílení federativních orgánů. Slovenská národní rada byla dle ústavního zákona představitelkou národní svrchovanosti a svébytnosti Čechů a Slováků, spolu s Českou národní radou vznikly přímou volbou a ustavily se jako jednokomorové orgány. SNR podle voleb měla 159 poslanců a její funkční období bylo čtyřleté. Pravomoc vykonávala v oblasti zákonodárné, kreační, kontrolní a jiné. Zákonodárná působnost ji náležela v záležitostech, které patřily zásadně do národní působnosti a ve věcech společné působnosti republik a federace. Dále pak kontrolovala vládu, resp. jmenovala a odvolávala předsedu a členy vlády republiky a svěřovala jim působnost v oblasti řízení ministerstev a jiných ústředních orgánů. Mezi orgány SNR

---

¹⁶⁶ Žatkuliak Jozef: *Federalizácia československého štátu 1968-1970, Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, 1. vydání. Brno: Doplněk 1996, str. 246

¹⁶⁷ Rychlík Jan: *Češi a Slováci ve 20. Století, Česko-slovenské vztahy 1945-1992*, 2. vydání. Bratislava: Academic Electronic Press a Ústav T. G. Masaryka Praha 1998, str. 264

se řadilo předsednictvo SNR, předseda, místopředsedové, výbory, skrutátoři, kancelář a výbory.¹⁶⁸

6.3 SNR v období federalizace (1969)

Druhého ledna 1969 byla předsednictvem SNR ustavena nová slovenská vláda podle ustanovení o federativním zřízení. Slovenský lid hodnotil novou vládu jako vcelku pokrokovou, která se, alespoň z počátku, pokoušela o cíle stanovené rokem 1968. Ani takto jmenovaná vláda si ale nedokázala své postavení dlouho udržet a po několika měsících byla odvolána. Vyvrcholením záležitosti uvnitř SNR se stala skutečnost, že její členové se zbavili svých funkcí a byli nahrazeni novými. Slovenská národní rada velmi potupným způsobem odvolávala veškerá svá vyhlášení proti okupaci a stanoviska přijatá v srpnu 1968. V prosinci 1969 při konání plenárního zasedání odvolala veškerá stanoviska a dokonce i zrušila plenární zasedání. Zároveň na této schůzi byla přijata tvrdá normalizační opatření v rámci SNR, která měla za následek odvolání svých reformně orientovaných poslanců v listopadu 1969. Poslanci, kteří byli donuceni odejít, byli například Š. Brenčič, L. Dobos, B. Dubeň, A. Dubček, J. Uher a jiní. Další byli vzhledem ke svým reformním krokům donuceni odejít na konci roku 1970 či na jaře 1971. Jejich místa obsadili poslanci z jiných politických stran – tzv. normalizační poslanci. Mezi nimi byli např. K. Šavel, J. Brondoš, J. Guoth, K. Šiška nebo L. Martinák. Předsedou nově vzniklé sněmovny se v letech 1969-1972 stal básník Vojtech Mihálik, který byl zároveň v letech 1969-1976 předsedou kulturního výboru sněmovny. K vyhodnocení činnosti SNR byla ustavena komise, která měla za úkol zhodnotit reformní a demokratizační akty SNR z roku 1968. Tento akt byl schválen na plenární schůzi SNR 28. prosince 1970.¹⁶⁹

Velké změny, ke kterým docházelo od roku 1969, nepochybně nemohly zůstat mimo česko-slovenské vztahy. Jako první se zpět podřídila KSS KSČ, která si přivlastnila oprávnění určovat obsazování funkcí na Slovensku jako za dob Novotného. Na základě rozhodování jedné strany docházelo k různým čistkám ve funkcích a odstraňování federalistů z vedení. Ze SNR odešel V. Hatala, který byl jeden z hlavních protagonistů federace, dále pak H. Kočtúch, J. Rosa a později ještě

---

¹⁶⁸ Schelle Karel, Vojáček Ladislav: *Právní dějiny na území Slovenska*, 1. vydání. Ostrava-Přívoz, Key 2007, str. 532

¹⁶⁹ Uher Ján: *Slovenská národní rada v roku 1968* (In Pekník M. a kolektiv: *Slovenské národní rady a cesta k parlamentarizmu*, 1. vydání. Bratislava VEDA 2008, str. 242)

R. Harenčár, J. Zraka, V. Plavenda, S. Falt'an. J. Uher, A. Ťažký a F. Barbírek. Za této situace byla ustavena komise, která měla připravit návrh revize ústavního zákona. V lednu 1970 byl schválen a předložen materiál, který schválil ÚV KSČ a stal se východiskem pro následná legislativní opatření. Nové, zrevidované zákony však o SNR vůbec nepojednávali a žádné změny ji nepřinesly.¹⁷⁰

V období federace nedocházelo k výraznějším změnám v politických záležitostech Slovenska, než bylo za dob systému Klementa Gottwalda a Novotného. Obsazování rozhodujících míst ve slovenských státních orgánech zůstalo stejné a nadále se rozhodovalo v Praze, kde vliv v 70. letech ještě zesílil. O veškerých záležitostech rozhodovalo Předsednictvo ÚV KSČ, zejména rozhodovalo o svolávání ÚV KSS, o úkolech národních rad a vlád, o jmenování tajemníků KSS a také o obsazení funkce předsedy SNR. Slovenská národní rada pod vlivem pražského vedení zrušila i v květnu 1975 zákonem č. 52/1975 Sb., 29. srpen jako státní svátek na počest Slovenského národního povstání.¹⁷¹ Normalizovaná federace měla velký dopad na vztah mezi Čechy a Slováky a jejich poměr se považoval za vyřešený. Slováci však se situací nebyli příliš spokojeni. Vrcholné orgány byly obsazovány spíše Čechy než Slováky, což dokazuje i fakt, že na XVI. sjezdu KSČ, který se konal 6. - 10. dubna 1981, bylo zvoleno dvanáctičlenné předsednictvo, obsazené pouze čtyřmi Slováky. Na XVI. sjezdu KSČ prohlásil Gustav Husák: *„Dovršili sme vývoj vzťahov medzi našimi národmi leninským princpom federatívniho usporiadania nášho štátu. Treba povedať, že federatívne usporiadanie napriek jeho novosti u nás a krátkym skusenostiam sa osvedčilo a stalo sa pozitívnym faktorom ak pre rozvoj našich národov a národností, ako aj pre upevnenie československého štátu. Budeme rozvíjať i naďalej túto leninskú formu vzťahov medzi našimi národmi a usilovať sa o optimálny rozvoj oboch našich republík a súčasne o posilňovanie jednoty, sily a rozkvetu celého štátu.“*¹⁷² A tak je tedy možno říci, že v období od roku 1970 do roku 1989 byl vztah mezi Čechy a Slováky pouze o vzájemném respektu a toleranci.¹⁷³

---

¹⁷⁰ Rychlík Jan: *Češi a Slováci ve 20. Století, Česko-slovenské vztahy 1945-1992*, 2. vydání. Bratislava: Academic Electronic Press a Ústav T. G. Masaryka Praha 1998, str. 283

¹⁷¹ 29. srpen byl zaveden jako státní svátek zákonem č. 69/1969 Sb.

¹⁷² Vartíková Marta: *Slovenská národní rada*, 1. vydání. Bratislava: Vydavatelství ČSTK 1984, str. 12

¹⁷³ Rychlík Jan: *Češi a Slováci ve 20. století, Česko-slovenské vztahy 1945-1992*, 2. vydání. Bratislava: Academic Electronic Press a ústav T. G. Masaryka Praha 1998, str. 290

7 Postavení Slovenské národní rady po listopadu 1989

7.1 Vztahy mezi Čechy a Slováky v roce 1989

Vývoj právního pořádku byl událostmi po listopadu 1989 přesunut výrazně jiným směrem. Již na začátku prosince, konkrétně 6. prosince 1989, Slovenská národní rada zrušila své usnesení z 31. října a odmítla myšlenku trojjediné ústavy. Návrh ústavy, který byl vypracován během roku 1989, se nyní stal neaktuální a byl odvolán, stejně jako požadavek priority republikových ústav.¹⁷⁴ Po svržení totalitního režimu mohlo dojít k plnému uplatnění zákona o federaci. Zjevným nedostatkem ústavního zákona však byla diskriminace obou národností.¹⁷⁵ Události listopadu 1989 překvapily doslova všechny, opoziční hnutí se v této době konalo snad ve všech státech komunismu a výjimkou nebylo ani Československo. V Praze vzniklo 19. listopadu Občanské fórum, složené z nekomunistických stran Národní fronty a jedinců z křídla proti Jakešovi v KSČ. Následující den se v Bratislavě vytvořila Verejnost' proti násiliu. Později se pobočky obou hnutí rozšířili po celém Československu a Verejnost' proti násiliu požadovala důslednou demokratickou federaci a dále, aby parlament odsouhlasil vyloučení čl. 4 ze společné ústavy o vedoucí úloze komunistů. Občanské fórum nejprve nesouhlasilo, ale postupem času se připojilo k požadavkům Verejnosti. Představitelem koordinačního výboru byl Peter Zajac, který také jednal s Václavem Havlem o slovenském národu a nejvyšším představitelem Verejnosti proti násiliu byl Miloš Jakeš. Prvních jednání se účastnilo pouze Občanské sdružení, zejména z důvodu, že Verejnost' proti násiliu sídlila v Bratislavě a tím mohla jednat pouze se slovenskými orgány.

Za zmínku zajisté stojí zasedání ÚV KSS uskutečněné v Bratislavě na konci listopadu 1989, kde došlo k ostré kritice předsednictva ÚV KSS z důvodu zamýšlených reforem. Předsednictvo ÚV KSS vydalo dokument s názvem „Akčné opatrenia na riešenie súčasnej situácie“, který měl odstranit mocenskou úlohu komunistické strany.¹⁷⁶ Vydáním dokumentu se umožnila slovenským komunistům přeměna do nových podmínek.

---

¹⁷⁴ Rychlík Jan: *Češi a Slováci ve 20. století, Česko-slovenské vztahy 1945-1992*, 2. vydání. Bratislava: Academic Electronic Press a ústav T. G. Masaryka Praha 1998, str. 302

¹⁷⁵ Měchýř Jan: *Slovensko v Československu, Slovensko-české vztahy 1918 – 1991*, 1. vydání. Praha: Práce 1991, str. 93

¹⁷⁶ Plevza Viliam: *Vzostupy a pády: Gustáv Husák prehovoril*, 1. vydání. Bratislava: Tatrapress 1991, str. 163

Další vývoj česko-slovenských vztahů ovlivnilo jednání Verejnosti proti násiliu (VPN) a Občanského fóra (OF) v Praze 29. listopadu, kterého se za VPN účastnili M. Kňážko, J. Budaj, V. Ondruš, M. Kusý, P. Zajac a M. Bútora. Během jednání se obě strany dohodly o budoucím prosazování společných cílů, kterým byla demokratická česko-slovenská federace. Tím VPN získala možnost samostatně rozhodovat o sestavení nové slovenské vlády a obsazení funkcí v SNR a o obsazování ČNR rozhodovalo pouze OF.¹⁷⁷

Události, které následovaly, je možné sumarizovat takto: „*Federální shromáždění 29. 11. skutečně schválilo vypuštění článku o vedoucí úloze strany z ústavy. Po neúspěšném pokusu Ladislava Adamce sestavit novou federální vládu, která by měla důvěru OF a VPN, jmenoval 10. prosince Gustav Husák dočasnou „vládu národního porozumění“ pod předsednictvím slovenského komunisty Mariána Čalfy, do které vstoupil jako její místopředseda i Ján Čarnogurský. Husák poté abdikoval, když ještě předtím vyhlásil amnestii pro politické vězně. Protože jednání VPN s rozpadajícími se komunistickými strukturami na Slovensku probíhalo poměrně lehce, 12. prosince 1989 byla jmenována i nová slovenská vláda, vedená komunistou Milanem Čičem. Pouze předsedou české vlády zůstal zatím František Pitra, kterého až 6. února 1990 vystřídal za OF Petr Pithart.*“¹⁷⁸

7.2 SNR po roce 1989

Po roce 1989 byla Slovenská národní rada orgánem státní moci, na kterou byla přenesena svrchovanost Slovenské socialistické republiky, a byly rozšířeny její kompetence. V březnu 1990, konkrétně 1. března 1990, přijala ústavní zákon č. 50 o názvu, státním znaku, státní pečetě a o státní hymně Slovenské republiky. Tímto zákonem se změnil název Slovenská socialistická republika na Slovenská republika. Zároveň se měnily i ostatní symboly Slovenské republiky uvedené v zákonech. S tímto ústavním zákonem byl přijat i zákon o pravidlech používání slovenských a federálních symbolů.¹⁷⁹

V roce 1990 se konaly první svobodné volby v České a Slovenské Federativní republice (dále jen ČSFR). Změny nastaly zejména v tom, že počet poslanců byl

---

¹⁷⁷ Rychlík Jan: *Češi a Slováci ve 20. Století, Československé vztahy 1945 – 1992*, 2. vydání. Bratislava: Academic Electronic Press a Ústav T.G. Masaryka Praha 1998, str. 305

¹⁷⁸ Tamtéž, 306

¹⁷⁹ Beňko Ján: *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti II.*, 1. vydání. Bratislava 1998, str. 559

zmenšen a volby se konaly podle principu poměrného zastoupení, kdy strana, která získala alespoň 3 % hlasů (při volbách do SNR), mohla získat mandát.¹⁸⁰ Obě národní rady dostaly za úkol vypracování návrhu ústavy. Jejich volební jejich volební období bylo pouhé dva roky. Konala se mnohá zasedání, na kterých byl řešen budoucí vztah mezi Čechy a Slováky. Jelikož doposud nebyla uzavřena konečná dohoda o rozdělení kompetencí, prozatímně byla vydána deklarace ke vzniku republiky, která zdůrazňovala vůli k zachování ČSFR. SNR schválila svůj původní návrh 27. listopadu a zaslala jej Federálnímu shromáždění. Později tento návrh schválila i ČNR, avšak provedla určité změny, které SNR považovala za porušení politických dohod.¹⁸¹ Konečným řešením se po mohutných dohadech stal návrh SNR, který byl přijat a publikován jako ústavní zákon č. 556/1990 Sb., kompetenční zákon. ČSFR si jím zachovávala charakter státu, ve kterém svrchovanost měl i nadále centrální stát. Vydáním tohoto zákona vzniklo mnoho konfliktů mezi stranami, i když se může zdát, že změny a doplnění nejsou až tak zřetelná. I přes přijetí kompetenčního zákona se situace nevyřešila a slovenský stát požadoval samostatnou právní subjektivitu. Z hlediska obsahu zákona docházelo k omezení pravomoci federálních orgánů. Česká strana tento zákon považovala za jakési maximum, pro slovenskou stranu byla pouze prvním krokem ke konečnému cíli, kterým byl vlastní stát s určitými výhodami státu společného.

Mezi další důležité zákony, vydané SNR, bych zařadila zejména jazykový zákon z roku 1990, Deklaraci Slovenské národní rady o svrchovanosti Slovenské republiky ze 17. července 1992, uveřejněnou ve Sbírce zákonů. Dále pak návrh ústavy předložený Předsednictvem SNR 17. prosince 1991 a také přijetí Ústavy Slovenské republiky, ústavního zákona č. 460/1992 Sb.¹⁸²

---

¹⁸⁰ Výsledky voleb: [online]

<<http://app.statistics.sk/webdata/slov/volby/volby90/pph90.htm>> [cit.12.3.2013]

¹⁸¹ Rychlík Jan: *Češi a Slováci ve 20. Století, Česko-slovenské vztahy 1945 – 1992*, 2. vydání. Bratislava: Academic Electronic Press a Ústav T. G. Masaryka Praha 1998, str. 321

¹⁸² Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela 2001, str. 362

7.3 SNR a ústavní zánik ČSFR

V období od roku 1990 do roku 1992 se konala poslední vyjednávání mezi Předsednictvy ČNR a SNR o ústavněprávním uspořádání Československa.¹⁸³ Jedním z výsledků jednání konaného ve dnech 3. – 8. února 1992 v Milovech byl návrh dohody mezi ČNR a SNR o společném státu – Milovská smlouva. Smlouva obsahovala ujednání, na kterých se dohodli zástupci ČNR a SNR o zásadách společného státu a spolu s budoucími ústavami obou republik měla tvořit jeden celek. Návrh milovské smlouvy byl však slovenskou národní stranou a Hnutím za demokratické Slovensko odmítnut, protože podle jejich názoru představoval „zradu na slovenském národě“ tím, že neobsahoval princip svrchovanosti Slovenska. Návrh byl projednáván 12. února Předsednictvem SNR a konečným způsobem bylo rozhodnuto o jeho nepřijetí, protože výsledky byly v poměru 10:10 hlasů. Tím došlo k rozkolu v Křesťanskodemokratickém hnutí (dále jen KDĽ) a obě strany se dohodly se, že o dalším jednání rozhodnou vítězové příštích voleb.¹⁸⁴

Nové volby do Federálního shromáždění a obou národních rad se konaly ve dnech 5. – 6. června. Za Českou republiku zvítězila ODS v čele s Václavem Klausem, se kterou se spojila Křesťanskodemokratická strana. Jejich volebním programem byl buď konečný přechod ke kapitalistické a demokratické společnosti nebo rozdělení Československa na dva státy. Za slovenskou stranu zvítězila strana Vladimíra Mečiara – HZDS, jejíž programem byl zejména požadavek svrchovanosti, mezinárodněprávní subjektivita Slovenska a zachování společného státu s Čechy. Vzhledem k výsledkům voleb se ale ukázalo, že otázku federace nebude možné vyřešit jiným způsobem, než rozdělením na dva samostatné státy.¹⁸⁵

V této době byl ukončen vývoj československého právního pořádku jako celku. SNR přijala 17. prosince 1992 Deklaraci svrchovanosti, ve které bylo Slovensko prohlášeno za stát slovenského národa.

„V tejto historickej chvíli deklaruje právo slovenského národa na sebaurčenie tak, ako to zakotvujú aj všetky medzinárodné dohody a zmluvy o práve národov na sebaurčenie. Uznávajúc právo národov na sebaurčenie, vyhlasujeme, že aj my si

---

¹⁸³ Mathé Svätoslav: *Slovenská politika v rokoch 1848 – 1993*, 1. vydání. Martin: Matica Slovenská 2001, str. 168

¹⁸⁴ Rychlík Jan: *Češi a Slováci ve 20. Století, Česko-slovenské vztahy 1945-1992*, 2. vydání. Bratislava Academic Electronic Press 1998, str. 326

¹⁸⁵ Rychlík Jan: *Češi a Slováci ve 20. století, Česko-slovenské vztahy 1945 – 1992*, 2. vydání. Bratislava: Academic Electronic Press a Ústav T.G. Masaryka Praha 1998, str. 342

*chceme slobodne utvárať spôsob a formu národného a štátneho života, pričom budeme rešpektovať práva všetkých, každého občana, národov, národnostných menšín a etnických skupín, demokratické a humanistické odkazy Európy a sveta. Touto deklaráciou Slovenská národná rada vyhlasuje zvrchovanosť Slovenskej republiky ako základ suverénneho štátu slovenského národa.*¹⁸⁶

*„My, demokraticky zvolená Slovenská národná rada, slávnostne vyhlasujeme, že tisícročné úsilie slovenského národa o svojbytnosť sa naplnilo.*¹⁸⁷

Deklarace SNR představovala podstatný krok k rozdělení Československa a vyhlášení samostatné Slovenské republiky 1. ledna 1993, kdy byl přijat ústavní zákon č. 460/1992 Sb. - Ústava Slovenské republiky. Tento ústavní zákon navazoval na ustanovení § 2 nařízení č. 1/1944 Sb. n. SNR, kterým se vytvořil samostatný slovenský právní pořádek.¹⁸⁸

---

¹⁸⁶ Rychlík Jan: *Češi a Slováci ve 20. století, Česko-slovenské vztahy 1945 – 1992*, 2. vydání. Bratislava: Academic Electronic Press, str. 345 (Sbírka zákonů ČSFR, částka 84/1992)

¹⁸⁷ Beňko Ján: *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti II.*, 1. vydání. Bratislava: Národné literárne centrum 1998, str. 578

¹⁸⁸ Beňa Jozef: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání. Banská Bystrica: PF Univerzita Mateja Bela 2001, str. 369

8 Závěr

Cílem této diplomové práce byla snaha o vysvětlení významu a postavení Slovenské národní rady v průběhu téměř padesáti let, tedy od roku 1943, kdy byla zřízena jako orgán společného boje proti fašismu až do roku 1989, kdy se po listopadových událostech vývoj národních zájmů odsunul výrazně jiným směrem.

Již samotný vznik a obnova její činnosti měly sloužit slovenským komunistům a tzv. občanskému bloku k jednotnému protifašistickému odboji, kterým chtěli odstranit režim spojený s nacistickým Německem. Cílem dohody, ve které byla vyslovena souhlasná vůle obou národů, bylo stanovit jednotlivé úlohy SNR a zaručit její moc v zemi, a to nejen politickou. Svou pravomoc vykonávala formou nařízení, kterých během své činnosti vydala velké množství, a která jí také zachovávala relativní samostatnost. V průběhu let však bylo opakujícím se problémem řešení otázky poměrů mezi Čechy a Slováky. Češi si neustále zachovávali nadřazenost nad Slováky, což potvrzují i tzv. Pražské dohody přijaté po druhé světové válce. Slovenské národní radě byla sice přiznána řada pravomocí, ale vždy vydáním nového ústavního zákona se její kompetence měnily a ve výsledku byla většina jejích funkcí stejně podrobena kontrole. Snaha obou národů o vzájemné soužití se projevila již v Košickém vládním programu. Ten sice vytyčil budoucí cíle, ale z jeho obsahu bylo zřejmé, že bude muset být v nejbližší době vypracován ústavní zákon, který by změny právně zakotvil. Jak jsem již napsala, ani odsouhlasená rozhodnutí obou národů neměla dlouhá trvání a vydržela vždy velmi krátkou dobu. Přijetím ústavního zákona v roce 1948 se Slovenská národní rada stala hlavním orgánem Slovenska, vykonávajícím zákonodárnou moc. Ústava 9. května ale samotnému Slovenskému státu žádné velké výhody nepřinesla. I přes taxativní vymezení pravomocí byla SNR i nadále pod neustálou kontrolou československé vlády, a tím se příliš samostatnou ve svém rozhodování nestala. Dá se dokonce říci, že disponovali méně pravomocemi než po přijetí Pražských dohod.

Další vývoj SNR se v průběhu let 1948 až 1956 příliš neměnil, o vnitřních záležitostech rozhodovalo pražské centrum a k posílení vlivu došlo až vydáním ústavního zákona č. 33/1956 Sb. Po konání celostátní konference KSČ v červnu 1956 se SNR stala národním orgánem státní moci na Slovensku a její pravomoc se přesunula do oblasti regionální nebo národní.

Velké změny nastaly roku 1960 přijetím socialistické ústavy, ve které se již nepočítalo se Sborem pověřenců jako druhým slovenským orgánem, ale pouze se SNR. Tedy lze říci, že zlepšení postavení slovenských orgánů, způsobené přijetím ústavního zákona v roce 1956, bylo rázem zničeno a slovenské orgány byly považovány za přebývající a nepotřebné. SNR se po přijetí nové ústavy stala orgánem s méně pravomocemi, než které měla oproti roku 1956, ba dokonce oproti roku 1948.

Vlivem sílící krize v politice se na území státu začala čím dál více projevovat nedůvěra lidu vůči komunistům v Československu, i vůči prezidentu Novotnému. Jediným řešením vztahu mezi Čechy a Slováky mohlo být vytvoření československé federace a vytvoření symetrického modelu uspořádání. Přijetím zákona č. 143/1968, o československé federaci, se oba národy domnívaly, že budou konečným způsobem vyřešeny jejich neustálé spory. Ke zlepšení postavení Slováků skutečně po 1. lednu 1969 došlo, ale i přes vytvoření federace si Slováci nedokázali vytvořit takové postavení jako jejich bratrský národ a výsledkem byl rozpad federace.

Událostmi roku 1989 se politické záměry odsunuly výrazně jiným směrem. Slovenská národní rada odmítala myšlenku trojjediné ústavy. Odmítala diskriminaci její činnosti a požadovala, aby se mohla stát svrchovaným orgánem státní moci. To vše se jí podařilo a její kompetence se opět rozšířily. V zájmu společného státu spolu oba národy neustále vyjednávaly prostřednictvím svých Předsednictev a pokusily se řešit státoprávní uspořádání Československa. Přes stále trvající dohady se však oba národy nedokázaly domluvit a výsledkem posledních jednání se stala Deklarace svrchovanosti, ve které byl prohlášen Slovenský stát za samostatný.

Ve své práci jsem se pokusila upozornit na nejdůležitější události a právní předpisy, které měly vliv na Slovenskou národní radu a v průběhu let měnily její postavení. Po dopsání diplomové práce a studiu značného množství pramenů jsem usoudila, že Slovenská národní rada i přesto, že uzavřením tzv. Pražských dohod a přijetím ústavních zákonů získala pravomoci v různých oblastech a byla považována za nejvyšší orgán Slovenska, nikdy neměla takové pravomoci jako nejvyšší orgán českého národa. Slovenská strana již od konce druhé světové války nesouhlasila s asymetrickým uspořádáním vztahů a neustále se pokoušela o změnu svého postavení. Jak jsem již uvedla, jedinou nadějí se pro ni mohlo stát federativní uspořádání. Ale ani přesto, že federace utvořena byla, nevedlo to k vyřešení konfliktů mezi stranami. Troufám si říct, že rozpad

Československa byl v tu dobu nejlepším řešením, protože česká strana si nedokázala odpustit své nadřazené postavení.

Resumé

The aim of this MA thesis is to clarify the importance and the position of the Slovakian National Council (SNC) within fifty years of its existence, from the year 1943 when it was established as a body of social resistance against fascism, to the year 1989 when the focus of the national interests changed markedly after the Velvet Revolution.

The council was established to help the Slovakian communists and the so-called civil bloc to unite the antifascist resistance. Throughout the years the position of SNC was decidedly changeable, and therefore, the Council demanded their competency to be confirmed immediately after the Second World War. The Czechs maintained their dominant position over the Slovaks, which is also proved by the adopted constitutional laws that changed the competencies of the SNC. It was in the Košice National Program (Košický národní program) where the first attempts to solve the Czech-Slovakian relations emerged and from which the so-called Prague Agreement (Pražské dohody) arose. However, the accepted resolutions of the two nations did not last for long and the situation required new constitutional law to be adopted in 1948.

Between the years 1948 and 1956 the course of development of the SNC did not very much. The situation improved in 1956 when the Constitutional Act 33/1956 Sb. was adopted and the authority of the SNC was strengthened and when the Council became the national authority of the state in Slovakia.

In 1960 great changes occurred when the socialist constitution was adopted, as it took into account only the SNC but not the Commission (Sbor pověřenců) as the second Slovakian power body. It could be said that what was achieved by adopting the Constitutional Act in 1956 was then ruined and the Slovakian bodies were regarded as residual and useless. After adoption the new constitution the power of the SNC was weakened in comparison to the position it held in 1956, and even when compared to its position in the year 1948.

The final solution - as far as the Czech-Slovakian relations are concerned - seemed to be the establishment of the federation in 1968. Since 1st January 1969 the real position of the SNC improved and it functioned as a peer body. However the council did not manage to maintain its status for too long and the federation soon disintegrated.

Under the influence of the events connected to the Velvet Revolution in 1989, the political goals changed their course. The Slovakian National Council demanded equality with its brotherly nation and a convenient state and legal arrangement. Despite the negotiations, the two nations did not seem to be able to achieve agreement and it resulted in the disintegration of Czechoslovakia.

Použité prameny

Literatura:

- Beňa J.: *Vývoj slovenského právneho poriadku*, 1. vydání, str. 391. Banská Bystrica: PF Univerzity Mateja Bela 2001, ISBN 80-8055-477-3
- Beňko J.: *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti II.*, 1. vydání, str. 591. Bratislava: Národnej literárne centrum 1998, ISBN 80-88878-48-9
- Beránek P.: *Češi a Slováci Státoprávní uspořádání v letech 1944 – 1969*, 1. vydání, str. 365. Praha: Fortuna 2011, ISBN 978-80-7373-113-7
- Čapka F.: *Nástin vztahů Čechů a Slováků*, 1. vydání, str. 35. Brno: CERM 2000, ISBN 80-7204-150-9
- Gosiorovský M.: *Češi a Slováci z historie vzájemných vztahů ve 20. století*, 1. vydání, str. 203. Praha: Horizont 1979
- Gronský J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I.*, 1. vydání, str. 584. Praha: Karolinum 2005, ISBN 80-246-1027-2
- Gronský J.: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/A*, 2. vydání, str. 235. Praha: Karolinum 2002, ISBN 80-246-0519-8
- Gronský J.: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/B (1948-1968)*, 2. vydání, str. 266. Praha: Karolinum 2002, ISBN 80-246-0520-1
- Gronský J.: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa III (1968-1989)*, 1. vydání, str. 308. str. Praha: Karolinum 2000, ISBN 80-246-0024-2
- Hledíková Z., Janák J., Dobeš J.: *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, 1. vydání, str. 568. Praha: Lidové noviny 2005
- Husák G.: *Svedectvo o SNP*, 2. uprav. vydání, str. 632. Bratislava: Epoque 1969
- Jičínský Z., Levit P.: *Socialistická ústava ČSSR*, 1. vydání, str. 168. Praha: Státní nakladatelství politické literatury 1961
- Kaplan K.: *Pravda o Československu 1945 – 1948*, 1. vydání, str. 245. Praha: Panorama 1990, ISBN 80-7038-193-0
- Kaplan K.: *Pražské dohody 1945-1947, Sborník dokumentů*, 4. vydání, str. 259. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ve spolupráci se Státním ústředním archivem 1992, ISBN 80-85270-07-2

- Kaplan K.: *Příprava Ústavy 1946-1948, Soubor dokumentů*. Svazek 7, str. 248. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR ve spolupráci se Státním ústředním archivem Praha 1993, ISBN 80-85270-13-7
- Kováč D.: *Dějiny Slovenska*, 2. vydání, str. 434. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1998, ISBN 80-7106-267-7
- Masaryk J.: *Volá Londýn*, 4. vydání, str. 243. Praha: Panorama 1946
- Mathé S.: *Slovenská politika v rokoch 1848 – 1993*, 1. vydání, str. 170. Martin: Matica slovenská 2003, ISBN 80-7090-596-4
- Měchýř J.: *Slovensko v Československu: Slovensko-české vztahy 1918-1991*, 1. vydání, str. 123. Praha: Práce 1991, ISBN 80-208-0225-8
- Moural J.: *Slovenské národní orgány*, 1. vydání, str. 56. Praha: Státní nakladatelství politické literatury 1948
- Pekník M. a kolektiv: *Slovenské národní rady a cesta k parlamentarizmu*, 2. rozšířené vydání, str. 320. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2008, ISBN 978-80-224-1062-5
- Pekník M. a kolektiv: *Slovenské národní rady*, 1. vydání, str. 201. Bratislava: Národné literárne centrum - Dom slovenskej literatúry 1998, ISBN 80-88878-25-X
- Plevza V.: *Slovenské národní povstanie – začiatok národnej a demokratickej revolúcie v Československu*, 1. vydání, str. 207. Bratislava: Roh 1984
- Plevza V.: *Vzostupy a pády: Gustav Husák prehovoril*, 1. vydání, str. 198. Bratislava: Tatrapress 1991, ISBN 80-85260-15-8
- Prečan V.: *Slovenské národní povstanie (dokumenty)*, 1. vydání, str. 1218. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry 1965
- Procházka V.: *Návrh ústavy Československé republiky*, 1. vydání, str. 47. Praha: Ústřední akční výbor Národního fronty Čechů a Slováků 1948
- Rákoš E. - Rudohradský Š.: *Slovenské národní orgány 1943-1968*, 1. vydání, str. 637. Bratislava: Slovenská archívna správa 1973
- Rychlík J.: *Češi a Slováci ve 20. Století, Česko-slovenské vztahy 1945-1992*, 1. vydání, str. 554. Bratislava: Academic Electronic Press 1998, ISBN 80-88880-09-2
- Schelle K., Knoll V., Vojáček L.: *České právní dějiny*, 2. uprav. vydání, str. 694. Plzeň: Aleš Čeněk 2010, ISBN 978-80-7380-257-8

- Schelle K., Vojáček L.: *Právní dějiny na území Slovenska*, 1. vydání, str. 450. Ostrava-Přívoz: Key publishing s.r.o. 2007, ISBN 978-80-87071-43-4
- Táborský E.: *Prezident Beneš mezi Západem a Východem*, 1. vydání, str. 327. Praha: Mladá Fronta 1993, ISBN 80-204-0365
- Thurzo F.: *Jednotnosť a decentralizácia, Glosy k novej ústave*, 1. vydání, str. 81. Bratislava: Turčiansky Svaty Martin 1947
- Vartíková M.: *Slovenská národná rada*, 1. vydání, str. 15. Bratislava: Vydavateľství ČSTK 1984
- Zdobinský S. a kolektiv, *Československá ústava, historie a současnost*, 1. vydání, str. 97. Praha: Svoboda 1989
- Žatkuliak Jozef: *Federalizácia československého štátu 1968-1970, Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968*, 1. vydání, str. 427. Brno: Doplněk 1996

Internetové zdroje:

- Digitální depozitář, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna; [online] <<http://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/index.htm>> [cit.12.3.2013]
- Oficiální stránky Národní rady Slovenské republiky: [online] <<http://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=96733>> [cit.12.3.2013]
- Syndikát novinářů České republiky: [online] <<http://syndikat-novinaru.cz/12/41/109/1967/rijen>>
- Totalita.cz: [online] <http://www.totalita.cz/50/50_01_010.php> [cit.12.3.2013]
- Výsledky voleb z roku 1990: [online] <<http://app.statistics.sk/webdata/slov/volby/volby90/pph90.htm>> [cit.12.3.2013]

Odborné články:

- Neubauer Z.: *Kontinuita našeho ústavního práva*, Právník 9/1945
- Neubauer Z.: *Otázka kontinuity z hlediska slovenského*, Právní prakse, ročník X, 1946

Právní předpisy:

- Nařízení č. 1/1944 Sb. n. SNR, o výkonu zákonodárné, vládní a výkonné moci na Slovensku.
- Nařízení č. 2/1944 Sb. n. SNR, o vyhlášení nařízení SNR ve Sbírce nařízení SNR.
- Ústavní dekret č. 10/1944 Úředního věstníku Československa, o dočasné správě osvobozeného území.
- Ústavní dekret č. 11/1944 Úředního věstníku Československa, o obnovení právního pořádku.
- Ústavní zákon č. 100/1960 Sb. (Ústava Československé socialistické republiky).
- Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci.
- Ústavní zákon č. 150/1948 Sb. (Ústava 9. května).
- Ústavní zákon č. 33/1956 Sb., o slovenských národních orgánech.
- Ústavní zákon č. 35/1960 Sb., o změně ústavního zákona o volbách do Národního shromáždění a o volbách do Slovenské národní rady ústavního zákona o národních výborech.
- Ústavní zákon č. 460/1992 Sb. (Ústava Slovenské republiky)
- Ústavní zákon č. 77/1968 Sb., o přípravě federativního uspořádání Československé socialistické republiky.

Seznam použitých zkratk

ČNR - Česká národní rada

ČSFR - Česká a Slovenská Federativní republika

ČSR - Československá republika

DS - Demokratická strana

KSS - Komunistická strana Slovenska

KSSS - Komunistická strana Sovětského svazu

OF - Občanské fórum

SNR - Slovenská národní rada

ÚNS - Ústavodárné národní shromáždění

ÚSB - Ústřední státní bezpečnost

ÚV KSČ - Ústřední výbor Komunistické strany Československa

ÚV KSS - Ústřední výbor Komunistické strany Slovenska

VPN - Verejnost' proti násiliu